ОВИД

HORIZON

ГРУДЕНЬ
DECEMBER
1958
РІК IX
Ч. 9 (98)
Ціна 40 ц.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ — РУСИ

Михайла Грушевського
XI томів у ціні $ 82.50 за цілість. Продаємо на догідні сплати

Замовлення слати на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING CO.
2228 W. Chicago Avenue, Chicago 22, Illinois — U. S. A.

NATIONAL SECURITY BANK of Chicago

1030 WEST CHICAGO AVE.

Він має повне довір'я вкладників і підприємців у Чікаго. Всі його поручають усім, бо знають, що це солідний банк, відомий із усебічних послуг, що їх виявляє однаково великим підприємцям, як і малим вкладникам.

Відкрийте собі ощадностеве конто в нашому банку ще сьогодні і переконаєтеся з власного досвіду, що наш банк — справді солідний банк.

Кожної хвилини служимо порадою в усіх фінансових справах.

Ваші конта забезпечені до $10.000.00.

Наш банк відкритий кожного дня в тижні з виїмком неділь і державних свят.

ЦЕ ВАШ БАНК

NATIONAL SECURITY BANK
OF CHICAGO
CHICAGO AND OGDEN AVENUES

ОВИД

The Monthly Newsmagazine

Vol. IX, No. 9, December, 1958

EDITOR
Mykola Denysiuk

PUBLISHER
Mykola Denysiuk Publishing Co.
2228 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Iillnois, USA.
Tel. EVerglade 4-3868

Branches:
6 Churchill Ave.
Toronto 3, Ont., Canada
c. Santo Tome 4000
Buenos Aires, Argentina

Representatives:
Australia
Fokshan Library & Book Supply
1 Barvon St.
Glenroy W. 9. Vic.

England
Ukrainian Booksellers
49, Linden Gardens
London W. 2.

Belgium
Ihnat Stachij
Esneux en Iiege

Second-class mail privileges autorized at Chicago, Illinois

Authorized as Second-class mail, Post Office Dept., Ottawa

Composition by T. Olschansky

Printed by The Alliance Press
1130 N. Ashland Avenue
Chicago 22, Illinois — U.S.A.

All rights reserved under International and Pan-American Copyright Conventions

Subscription $ 4.00 yearly

Видає й редагує
Микола Денисюк

Мовний редактор Ст. Риндик

Статті, підписані повним іменем або ініціялами, не обов'язково висловлюють думку редакції.

Всі права застережені

Річна передплата:

Австралія і Англія — шіл.	**30.—**
Аргентина — арг. песів	**60.—**
Бразилія — круйзерів	**120.—**
Німеччина — ДМ.	**10.—**
Франція — фр. фр.	**800.—**
ЗДА, Канада і ін. — дол.	**4.—**

ЗМІСТ

Шандор В. — У двадцятиріччя віденського арбітражу	3
Денисюк М. — Новий етап	7
Турянський Р. — Під чужими прапорами	9
Гуменна Д. — Хто тут нормальний	16
Лагодинська-Залеська Г. — Василь Безкоровайний	18
Стаховський Л. — Черепаха	20
Денисюк М. — Поза редакцією „Овиду"	24
Черінь Г. — Каліфорнія	26
Ріпецький Н. — Я — українка	29
— Зміст „Овиду" за 1958 рік	31

На обкладинці: Проф. Степан Тимошенко, видатний український учений світової слави. Його головні дисципліни — це опір матеріялів, теоретична та будівельна механіка й ін.

22-го грудня 1958 р. він довершив 80 років свого творчого життя.

Йому, найчільнішому українському науковцеві в згаданій галузі технічних наук, визнаному науковим світом за великий авторитет, крім висловів гордости й захоплення його непересічними осягами — маємо честь зложити заслужене йому признання та побажати кріпкого здоров'я і многих літ дальшої творчої праці на славу України.

Славетний професор-інженер народився 22. грудня 1878 р. в с. Шпотівці біля історичного Конотопу на Чернігівщині, як нащадок старо-козацького роду.

Докладнішу біографію проф. С. Тимошенка подамо ще окремо.

ГОСТІ НАШОГО ВИДАВНИЦТВА

(Фото: Р. Лаврів)

Слава Стецько, член Проводу ЗЧ ОУН і ЦК АБН, в редакції „Овиду".

Smith Corona

Portable Typewriter

SILENT — SUPER — STERLING — CLIPER — SKYRITER

AUTORIZED DEALER:

MYKOLA DENYSIUK

2228 W. CHICAGO Ave. CHICAGO 22, ILL., USA

Маємо в продажу англійські, українські та в усіх інших мовах

МАШИНИ ДО ПИСАННЯ

найкращої американської продукції у великому виборі — по низьких, приступних цінах, на догідні сплати, без дораховування відсотків.

Приймаємо позамісцеві замовлення і висилаємо машини до писання до всіх стейтів ЗДА та до інших країн.

Якщо хочете придбати собі або Вашим рідним доброякісну та ще й із фабричною гарантією машину до писання, звертайтеся до нас особисто, письмово або телефонічно, а ми обслужимо Вас скоро й догідно.

РІК IX, Ч. 9 (98) ОВИД ГРУДЕНЬ 1958

В. Шандор

У двадцятиліття віденського арбітражу

„Німеччина не може нічого виграти довготривалим миром" — таке заключення зробив Гітлер на важливій тайній нараді із своїми військовими й політичними співробітниками 5. листопада 1937 р. в Берліні. На цих нарадах прийнято постанову, що дальша експанзія Німеччини повинна йти на Схід, на Україну: край над Чорним морем, брама на Близький Схід, Суез та Індію. Україна в ролі колонії мала відограти важливу ролю для Німеччини в її боротьбі із Західніми державами. Цією постановою була вирішена дальша доля Австрії та Чехословаччини, бо у випадку німецького походу на схід Гітлер потребував мати забезпечене запілля. Тому під цим кутом слід розглядати розвиток і напрям політики Гітлера у відношенні до Австрії та Чехословаччини від згаданих нарад в 1937 р. [1])

На конференції чотирьох великодержав (Англії, Франції, Італії й Німеччини) в Мюнхені 29. вересня 1938 р. прийнято однозгідну постанову, що проблема мадярської та польської національних меншин у Чехословаччині повинна бути вирішена протягом трьох місяців між зацікавленими державами. В протилежному випадку, справу вирішить конференція чотирьох великодержав.

На цій основі дійшло до обміну нотами між Чехословаччиною і Мадярщиною та до устійнення остаточної дати спільної конференції на 9. жовтня в Комарні. Чехословацьку делеґацію очолював Др. Йосиф Тісо, пізніший президент Словаччини, Подкарпатську Русь (така була тоді офіційна назва) заступав Др. Іван Парканій, Мадярщину Др. Каня, мін. закордонних справ. Наради були зірвані мадярами, бо делеґації не могли дійти до згоди в справі кордонів. Домагання мадярів були завеликі. Тому справу передано до арбітражного вирішення Італії й Німеччини.

У добі між зірванням переговорів та Віденським арбітражем настали в житті Підкарпатської Русі поважні зміни. Твердження українців, що під плащиком т.зв. русскости чи москвофільства криється маскована промадярська акція, що їй успішно секундує Польща, показались правдивими. Треба було повних двадцять літ, щоб чехи остаточно переконались у фальшивій грі цих т.зв. карпатороссів.

На нарадах міністерської ради в Празі 26. жовтня прем'єр автономного карпатського уряду А. Бродій зробив таку заяву в бік Мадярщини, домагаючись плебісциту на цілій території краю, що прем'єр центрального уряду генерал Я. Сирови скваліфікував її як державну зраду. Тому зняв А. Бродія з уряду та наказав його арештувати. Немає сумніву, що тактика праці Бродія була згори узгіднена з Мадярщиною. Новим прем'єром іменовано о. Мсґр. А. Волошина. Дальшими членами уряду були Др. Е. Бачинський та Ю. Ревай.

Арешт Бродія був великою несподіванкою для Мадярщини й Польщі. Це великою мірою перекреслювало їх пляни про спільні кордони та скорої ліквідації федеративної Чехословаччини як держави.

Др. Е. Бачинський, повіренник уряду в справах делімітаційних, відвідав Рібентропа в Берліні й мав із ним розмову в справі кордонів. Мадярщина й Польща робили дипломатичні кроки в Німеччині, Італії, Румунії й Югославії, щоб зискати їх для акції спільних польсько-мадярських кордонів. Др. Бачинський підчас розмови з Рібентропом ставився гостро проти домагань Мадярщини. Ствердив, що сам має сумний досвід із мадярами та що „мадярський режим означає немилосердне поневолення національної самобутности". [2])

2. листопада 1938 р. в замку Бельведер, в осідку Принця Евгена Совойського, зійшов-

ся покликаний урядами Чехословаччини и Мадярщини німецько- італійський арбітражний суд із метою вирішити проблему мадярської національної меншини на Словаччині и Подк. Русі. Членами арбітражного суду були Ріббентроп і Чіяно, а поодинокі заінтересовані сторони заступали: ЧСР — міністер Хвалковський, Мадярщину — міністер Каня, П. Русь — прем'єр о. Волошин.

Перед арбітражем, у приватних розмовах, мадяри підсували думку, щоб ціла П. Русь приєдналася до Мадярщини на базі широкої автономії. Прем'єр о. Волошин всі ці пропозиції відхилив.

Вислід віденського арбітражу був гірший, ніж можна було сподіватися. Мадярщина дістала головне місто Ужгород, що мало всього 18% мадярського населення, Мукачів і Берегово. У Відні приділено Мадярщині приблизно 1.700 кв. км. території, себто 13.5% всієї території краю, з 194.000 населення.

Перша Руська-Українська Центральна Народна Рада в Ужгороді видала Маніфест до народу з приводу арбітражу у Відні, де м. ін. сказано: „Відпоручники нашої Влади змушені були прийняти цю умову, бо не сила наша боротися із світовими потугами. Ці сумні вістки нехай не кидають до зневіри свідомих синів Твоїх ... Настануть часи, коли цілий наш народ з'єднається в одну державу й стане справжнім господарем на своїй землі."

Найболючішою втратою були міста Ужгород і Мукачів, хоч ні одно з них не входило в первісний плян Німеччини, щоб їх передати мадярам, як це виходить із заяви Ріббентропа з 25. жовтня чехословацькому міністрові Хвалковському [3]).

Рішенням віденського арбітражу відрізано комунікаційно Карпатську Україну від решти світу. Мадяри були переконані, що уряд і населення Карпатської України не дадуть собі ради з комунікаційними тяжкостями і вкінці піддадуться Мадярщині. Та їхні сподівання були марні.

Мадярщина й Польща поборювали молоду карпато-українську державу в міжнароднім світі всіма доступними їм способами. Уряди обох держав у своїй ненависті доходили так далеко, що, напр., Польща, в офіційних нотах свого міністерства закордонних справ, розсиланих амбасадам чужих держав, твердила, що уряд о. мсгр. Волошина є большевицький. У цих нотах наводила назви міст Карпатської України, де, мовляв, уряд створив місцеві совєти.

Якщо взяти під увагу, що Мадярщина й Польща вложили всю свою дипломатичну силу на знищення карпато-української держави, то вислід віденського арбітражу слід уважати їх неуспіхом. Однак, вірний союзник Гітлера, Мадярщина не тратила надії на остаточне завоювання краю. Гітлер рівнож категорично не заперечував такої можливости; навпаки, як „добрий маклер", хотів дістати свою провізію. Гітлерові залежало на тім, щоб Мадярщину, що в той час ще була членом Ліги Націй, перетягнути цілковито на свій бік. Тому під час відвідин Гортія, Імреді і Кані в Гітлера — 23. серпня 1938 р. — коли вони піднесли справу Карпатської України,Ріббентроп їм виразно заявив, що „той, хто не співпрацює, відійде з порожніми руками". Гітлер потвердив слова свого міністра і додав, що „ті, що хотять сидіти при столі, мусять помагати в кухні". Горті добре зрозумів значення цих слів і у відповіді заявив, що „Мадярщина хоче співпрацювати". І Мадярщина дійсно в своїй вірності Гітлерові не завела. На знак цієї вірности й вдячности, одну з найкращих площ Будапешту названо Гітлеровою.

Ще підписи відпоручників поодиноких держав на протоколах віденського арбітражу — між ними й мадярського — порядно не висохли, як Мадярщина зачала нову інтригу проти Карпатської України. Мадярщина була свідома того, що їй не вдасться прихилити в свій бік світової опінії в справі Карпатської України, тому рішила її ліквідувати збройно.

Не повних три тижні після віденського арбітражу мадярський військовий аташе в Італії полк. Сабов інформував Мусоліні, що „Мадярщина протягом наступних 24 годин хоче окупувати Карпатську Україну" та що для цієї акції має згоду німецького уряду. Мусоліні навіть призначив сто літаків разом із італійськими пільотами, переодягненими до мадярських військових уніформів, що мали перевести напад на Карпатську Україну. Мусоліні відкликав поміч у літаках і пільотах, коли виявилось, що заступник Мадярщини його неправдиво інформував, бо Німеччина на таку акцію Мадярщині згоди не дала. Гітлер був такою поведінкою тимбільше здивований, що мадярський уряд дав йому писемне приречення, що без згоди Німеччини не зробить в цім напрямі жадних кроків. З доручення Гітлера, Ріббентроп подав Мусоліні вияснення, де м.ін. сказано: „Вождь є тієї думки, що окупація Карпатської України Мадярщиною буде дискредитацією потуг Осі, що їх рішення Мадярщина беззастережно приняла перед трьома тижнями". [4])

Як показало життя, в березні 1939 р. Гітлер дав згоду Мадярщині на окупацію Карпатської України без уваги на дискредитацію потуг

Президент
Карпатської України
о. д-р Августин Волошин

Осі. Поза кулісами цієї політичної гри з Карпатською Україною з'явився ще один грач, а саме Сталін. Ціною Карпатської України і української справи взагалі з'єднав собі Гітлер приязнь Сталіна та у великій мірі і совєтсько - німецький пакт.

У відступі двацяти років та створеного впродовж них нинішнього стану в світі мають і мадяри, і поляки реальні підстави до основної застанови над іх тодішньою і теперішньою політикою не тільки у відношенні до Карпатської України, але й до української визвольної справи взагалі. Віденський арбітраж був тільки вступним кроком до дальшої, березневої трагедії Карпатської України. Він був вислідом політики сили, що її застосовував Гітлер і Мадярщина, проти політики права й справедливости, що прислуговувала карпатським українцям. Віденський арбітраж не створив історичного прецеденсу у взаєминах між заінтересованими народами та знайшов у світі неґативну оцінку.

Мадярщина й Польща поборювали молоду карпато-українську державу всіма засобами, до збройної інтервенції включно. Пізніше і їх держави впали жертвою такого самого насильства, яке вони застосовували до Карпатської України. Ані Мадярщина, ані Польща не хотіли тоді знати, що карпато-українська держава існує на тій самій правній, моральній і християнській основі, що і їхні держави. Стале поборювання мадярами й поляками права українського народу на самостійне державне життя було і є для українців дуже болю-

чим. Але не менш болючою є сьогодні для мадярів і поляків втрата державних прав їх народів.

Двадцять літ від віденського арбітражу змінили основно обличчя Европи. Українські землі — хоч іще не всі — творять нині одну цілість і у великій мірі стабілізують державні кордони України. Україна й надалі остається вирішним фактором сили між Берліном і Москвою. Тому й інші, менші в цім просторі народи, повинні знайти для забезпеки власних національно-державних інтересів позитивний шлях до тісної співпраці з незалежною Україною. Тільки співпраця та взаємне респектування державних прав народів Центрально-Східньої Европи буде ґарантією їх свобідного життя, створить тривалу базу миру та буде заборолом проти спільних аґресивних інтересів осі Берлін — Москва.

---

[1]) Під кутом німецьких експанзивних інтересів на Сході Гітлер використовував Судетонімецьке питання в ЧСР і довів до Мюнхенського диктату.

[2]) Documents on German Foreign Policy 1918-1945, Department of State Series D. Vol. IV., p. 91.

[3]) Ibidem (P. 10).

[4]) Ibidem (P. 156).

УВАГА! **НОВА УКРАЇНСЬКА РАДІОПЕРЕДАЧА В ЧІКАҐО** УВАГА!

Організацій Визвольного Фронту (ООЧСУ, СУМА,АП АБН, Т-во к. в. УПА, ТУСМ).
кожного четверга в год. 9.30 — 10 вечором
на радіовисильні WOPA 1490 або ФМ 102,3.

У програмі: політичні та господарські новини з коментарями, вісті з України, хроніка з українського життя на чужині та літературно-музична частина.

Замовлення оголошень спрямовувати на адресу:

U O of L F

2457 W. Chicago Ave, **JUniper 8-2630** CHICAGO 22, Ill., USA

ПОВНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

12 томів у твердій оправі

До кожного тому, а також до кожного більшого твору Лесі Українки додано цінні вступні статті найвидатніших українських літературознавців нашої доби: М. Зерова, Б. Якубовського, П. Филиповича, П. Руліна, О. Бургардта (Ю. Клена), В. Петрова, О. Білецького та інших.

Ціна всіх томів з пересилкою $ 24.00

Замовлення слати на адресу:

M. DENYSIUK

2228 W. Chicago Ave., Chicago 22, Ill., USA

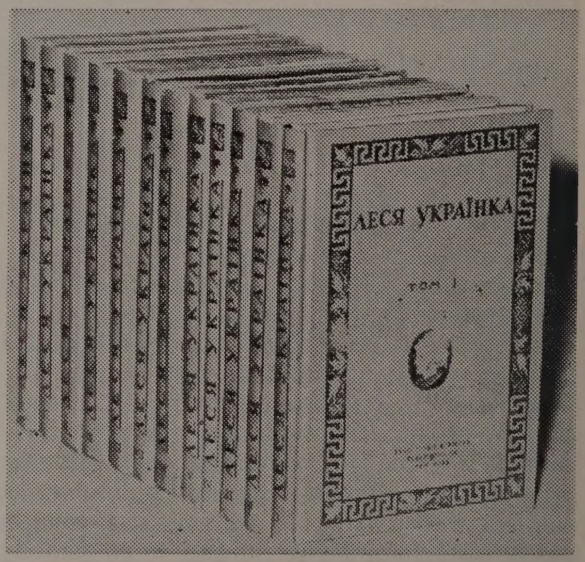

НОВИЙ ЕТАП

Продовження книжкової продукції нашого видавництва

З новим 1959 роком, після майже дворічної затримки, наше видавництво починає надалі продовжувати книжково-видавничу діяльність новою серією книжкових видань.

Із появою цього повідомлення, рівночасно появляється нове наше книжкове видання, цим разом збірка нарисів молодої надійної письменниці **Лесі Храпливої „У ТЕМРЯВІ".**

Уже частково видрукуваний і зовсім скоро вийде друком великий роман (понад 500 сторін) письменника **Зосима Дончука „ПРІРВА".**

У редакційній обробітці й підготові до друку є двотомове видання (разом коло 900 сторін) спогадів політичного діяча й професійного журналіста покійного сл. п. **Миколи Ковалевського „У ДЖЕРЕЛ БОРОТЬБИ".**

Леся Храплива

Зосим Дончук

На закінчення заплянованої серії появиться також скоро повість музиколога-письменниці **Галі Лагодинської „ДО СОНЦЯ - ДО ВОЛІ".**

Добір авторів і добір творів до нової серії моїх видань не випадковий, так як і нічого випадкового не було в моїй дотеперішній видавничій праці.

Цим разом виступає чотири автори двох сучасних нам генерацій центральної, східньої та західньої України. Читачі дістануть чотири нові літературні твори чотирьох жанрів мистецької прози (нариси, роман, мемуари, повість); кожний твір — це окрема мистецька цілість, але ідейно всі вони разом творять синтетичне віддзеркалення гігантського змагу українського народу за волю на всіх великих просторах нашої Батьківщини; вони є відбиткою боротьби, росту й закріплення українського потенціялу.

Цей добір я зробив за власним критерієм літературної оцінки та доцільности появи друкованих мною нових видань. На стільки цей добір був удалий, то ствердять уже самі читачі та літературні критики, що також дадуть фахову аналізу та оцінку нових творів.

Ці книжки можна буде купувати кожну окремо або замовляти всі разом по зниженій ціні. Ціну та умови придбання нових видань подаємо окремими оголошеннями.

Рівночасно з друком нових літературних творів, приступаю до перевидання 16 (шіснадцять) томового повного видання Творів Тараса Шевченка, що появилося було перед другою світовою війною в опрацьованні наших кращих шевченкознавців накладом Українського Наукового Інституту у Варшаві. Умови передплати цього видання будуть подані вже в першому числі „Овиду" за 1959 р.

Реалізацією цього нового видавничого плану започатковую новий етап моєї видавничої праці, що приходить після прикрої для мене примусової перерви. На протязі безперервної (дослівно навіть без відпустки), уже майже двадцятирічної книгарсько-видавничої праці, кожний її етап мав свої труднощі, звичайно політичної натури, включно з активною інтервенцією чужонаціональної (польської, більшевицької, німецької, а пізніше за інспірацією наших національних ворогів, австрійської, французької та аргентинської) політичної поліції. Очевидно в цьому випадку йшло не про мою нічим незамітну особу, але про українську книжку, що найбільше переслідується ворогом, як небезпечна проти нього зброя. З цієї матерії я опублікую в „Овиді" декілька цікавих спогадів із документами, з чого читачі довідаються про прямо неймовірні заходи ворога, що ними намагається невтралізувати поширювання українського вільного слова. Все ж таки ці труднощі самозрозумілі, але останні друкарські труднощі були настільки прикрі, що поставили мене в курйозне положення, бо маючи зорганізованого постійного читача, що запевнював дотеперішню книжкову продукцію видавництва, я не мав змоги задовольнити моїх відборців і читачів новими виданнями через брак добре устаткованої української друкарні в Чікаго. На щастя, ці труднощі настільки вже усунено, що маємо змогу подати читачеві нові наші книжкові видання.

При нагоді появи нових видань, я маю до моїх відборців і читачів лише одне прохання: надалі наділяти видавництво, як і дотепер, довір'ям, що було основою наших дотеперішніх взаємин.

Микола Денисюк

Галя Лагодинська-Залеська

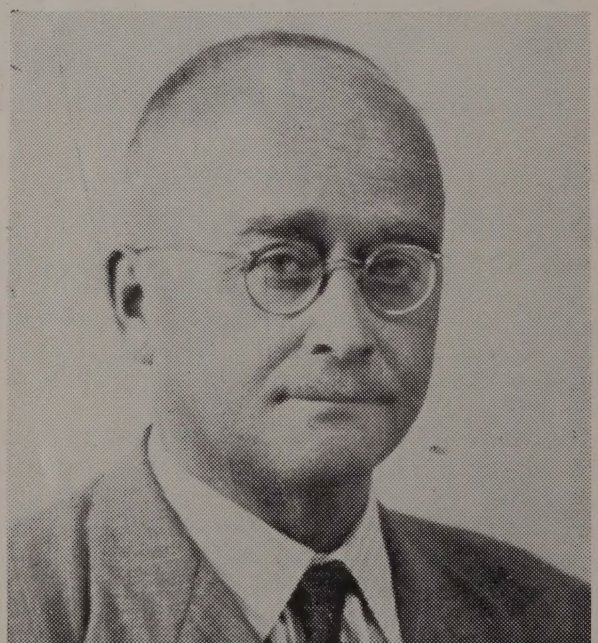

Микола Ковалевський

Р. Турянський

ПІД ЧУЖИМИ ПРАПОРАМИ

РЕПОРТАЖ ІЗ РАДЯНСЬКОГО СОЮЗУ

В африканському порті дістали ми вістку: наступний порт — Архангельськ! Ця вістка зацікавила всіх, а мене особливо, бо я походжу зпоза залізної заслони. Капітан корабля запитав мене:

— Що ви на те?

— Їду, — відповів я.

Минаємо Португалію, Еспанію, Францію, Англію. Наближаємось до берегів Скандинавії. Їдемо вздовж норвезьких фйордів, все далі, все вище на північ. Ми переїхали полярне коло, погода сприємлива, море спокійне, тепло, майже гаряче, декотрі опалюються на сонці. Міряю температуру морської води: 20° С! Температура повітря 25° С. Їдемо близенько берегів, неозброєним оком видно людей, доми й гори, покриті вічним снігом. День мало різниться від ночі; в ночі зовсім ясно, так що можна читати книжку на дворі. Зовсім як у безсоняшний хмарний день. Це — білі ночі. Навігаційні обчислення вказують, що ми по півночі повинні минати С. NORTE, найбільше на північ висунуте в Европі місце.

Був теплий соняшний день, море гладеньке, як зеркало; часом віяв холодний вітер від скандинавських гір. У 8-мій годині увечорі я сходив до машини на службу, ще раз кинув оком на сонце, що було високо і сяло теплими промінями. Від часу до часу я виходив на чардак дивитись, коли буде заходити сонце. Повільно посувалась вказівка на годиннику 9-10-11-та, добігає північ, а сонце не заходить, знизилось до виднокругу і ... зависло. Велика червона куля, що сяла червоними промінями. Від них на небі й на морі постала величезна заграва.

Я був сам із своїми думками. Де Коломия, де Ц. Норте, а де Буенос Айрес! Така доля. Я довго стояв і дивився просто в сонце, а думки полинули на другий кінець світу, до далекої соняшної Аргентини. В міру того, як ми наближувались до берегів Радянського Союзу, зростало зацікавлення. Ми переїхали Біле море і затримались у гирлі ріки Двини, на контрольному пункті, де відбувається перевірка корабля і залоги. До нас під'їхала моторівка, ми спустили сходи, увійшло кілька умундурованих і цивільних осіб. Пішли до капітана переглянути список залоги й пашпорти. Я сидів у кабіні. Застукано до дверей, я відчинив. У дверях стояв старшина-пограничник, у руках тримав список залоги і мій пашпорт. Біля нього стояло ще двох цивілів і капітан нашого корабля. Старшина-пограничник спитав мене по англійськи:

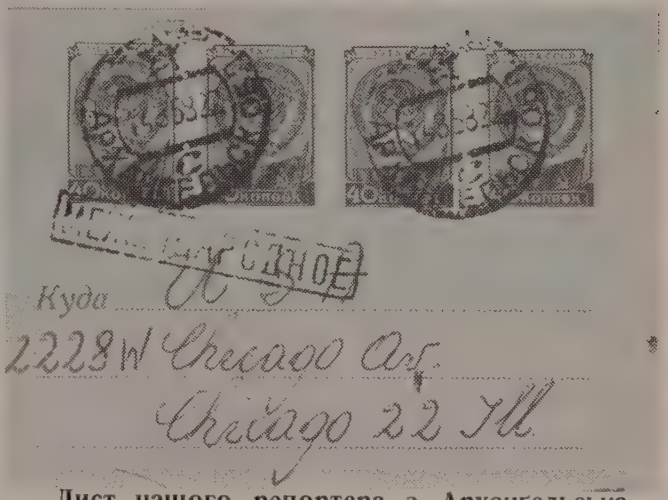

Лист нашого репортера з Архангельська

— Ю З-д енджінір?

— Єс, — відповів я.

Він подивився на пашпортову світлину й на мене і сказав „О.К." Це було все, ніяких запитів мені не задавали, ані не перевели ревізії в кабіні. По кількох хвилинах я отримав пашпорт; на одній із сторінок була чотирикутна печатка з п'ятираменною зіркою і написом „Архангельск". Крім цього, я дістав перепустку, що давала мені право вільно порушуватись по Архангельську і околиці під час постою корабля. На другій сторінці були пояснення англійською, німецькою і французькою мовами. Пояснення казали, що посідач перепустки підлягає всім правам і законам, що зобов'язують у Р. Союзі. На випадок, якби моряк спізнився на корабель, має негайно зголоситись на міліції, а загублення перепустки коштує 10 рублів.

Перевірка закінчена. Ми їдемо Двиною в напрямку до Архангельська. По обох берегах ріки, як далеко сягає зір, тартаки й гори дощок. Ми затримались на Двині при одному з тартаків, віддалені на півтора години їзди моторівкою до Архангельська. Робітники вже стояли на березі й, як тільки причалив корабель, взялись до праці. Серед них я побачив

На вулицях Архангельська (Фото Р. Турянський)

багато жінок. Ніде в світі (за вийнятком Фінляндії) я не бачив, щоб жінки працювали в порті. Тут чоловіки ладували на кораблі, а жінки числили й укладали на березі.

Нав'язую розмову з чоловіками й жінками, всі чемно відповідають, але в дальшу розмову не вдаються. На березі стоїть пограничник; він день і ніч пильнує корабель, а властиво пильнує, щоб робітники не вдавались у розмови з моряками. Всі чоловіки в чистій, зеленій робочій одежі, жінки різно вбрані. Працюють день і ніч на дві зміни по 12 годин, кожна зміна має 8 годин праці і 4 год. перерви. В тартаці є ресторан, де робітники за заплатою 3,50 р. дістають обід. Працюють на днівку, темпо праці повільне. Жінки заробляють місячно пересічно від 500 до 800 рублів, чоловіки від 700 до 1500 рублів.

Узброєний фотографічним апаратом я виходжу з корабля. Перепустка складається з двох частин, одну частину забрав пограничник; цим способом знають, хто й коли вийшов і коли вернувся, другу частину віддав мені. Я спитав, чи можу з собою взяти фотографічний апарат, він відповів, що можна; далі я спитав про дорогу до села.

— Це не село, а посьолок, — пояснив пограничник.

Посьолок широко розкинутий, всі доми одноповерхові, великі, дерев'яні, з великими вікнами. Дороги й вулиці викладені дошками, всюди видно написи: „В посьолку заборонено курити". В посьолку є середня школа, технікум, шпиталь, дитячий садок, парк, спортове грище, кіно, клюб і кілька крамниць. Виймаю фотографічний апарат, хочу фотографувати, але ... люди заслонюють обличчя, відвертаються, втікають, твориться замішання, паніка, всюди чую — „іностранєц". Починаю розмову з людьми. Мене питають, звідки я, як живеться в інших країнах, скільки заробляє робітник. Я кажу їм правду. Але коли я їх питаю, вони мовчать, у найліпшому випадку дають дуже обережні и обмежені відповіді.

Я скерувався до пристані, звідки відходить корабель до Архангельська. Півтора години Двиною, і знову всюди тартаки і тартаки. За білет заплатив 2 рублі. Висідаю в Архангельску, велике місто, приблизно 300,000 мешканців. Це головний порт півночі, зимою замерзає і не надається для мореплавства. Зате літом великий рух, у порті багато кораблів, переважно німецьких і скандинавських. Прямую до центра міста, йду головною вулицею. Багато людей, одежа в усіх дуже скромна, чоловіки переважно в сірих або чорних убраннях, однаково пошитих і переважно в сорочках, але приблизно 30% усіх зустрінутих мужчин мали краватки, а деякі навіть капелюхи на головах. Багато уніформованих, переважно моряки й льотчики. На вулицях я бачив багато п'яних. Своєю одежою я ні в кого на заході не викликую жадного зацікавлення, зате в Архангельську, в трамваї або в моторівці всі дивились на мене (точніше кажучи, на мою одежу). Я був для них кіном і телевізією. Жінки в Архангельську скромно убрані, в дешевих без смаку і густу суконках, гладко зачесані, не курять, зрівноважені і чемні в поведінці. Оце засадничі різниці між архангельською жінкою та її сестрою з Нью-Йорку, Лондону чи Парижу. Як метеор на небі, так від часу до часу „заблисне" на вулицях Архангельська шикарно вбрана жінка в добре скра-

яному костюмі чи в привабній суконці, в черевиках на високих закаблуках. Давні часи перейшли до історії, але в Архангельську це не актуальне; здається, що амбіцією кождого є мати годинник, через те майже всі мають годинники на руках. До цілости додам, що ознак проституції, обдертих, босих і жебраків ніде я не зауважив. Населення в Архангельську і околиці расово чисте; кіргізів, калмуків, татар, грузинів я не бачив.

Склепів багато, і можна все дістати без стояння в „хвості". Заходжу до одного, другого, десятого; переважно великі склепи, поділені на окремі крамниці; тут можна дістати рибу й рибні консерви, там м'ясо, окремо хліб, булки, печиво, торти; далі водка, вина, харчі, взуття і одіж. Всюди багато товарів і великий вибір, за вийнятком взуття й одежі. Це поганий товар і стандартово зроблений. З цієї причини вибір малий. У багатьох крамницях система само-обслуги; це — крамниці без продавця, де покупець сам вибирає товар і платить при касі. В харчевих крамницях панує чистота і гігієна, всі харчі за шклом і в опакованнях. Але я зауважив, що хліб продають без завивання в торбинку чи папір; через те на вулиці можна бачити багато людей, що тримають хліб ... під пахою. В Архангельську, багато дерева, отже легко за папір, але збагни таємницю совєтської економії? Ходжу по крамницях і нотую ціни. Бохонець білого хліба 2.40 рубля, кілограм солонини 12 р., шинка 20 р., риба 4-5 р., мармоляда 11 р. помідори 12 р., цукерки 20-35 р. Водка 3/4 літра 25 р., лікер 30 р., вино 15 р., літр молока 2.20р., черевики на гумових підошвах 50 р., на шкіряних 100-150 р., убрання для чоловіка від 300 до 1500 р., сорочка 100-150 р., бавовняна жіноча суконка 100-150 р., метр жіночого бавовняного матеріялу 13-20 р., білет до кіна 10-15 р. Пачка 25 штук цигарок із тутками середньої якости 2.20 р. (в газеті махорку вже не курять). У місті є кілька кін і театрів, спортова площа, ресторани, цукерні, кіоски і бари, де продають горілку, пиво й закуски. Є навіть кілька нічних ресторанів із музикою і танцями. В місті є ринок, де селяни по вільних цінах продають ярину і овочі. На вулицях чисто, але стан доріг дуже поганий. Є багато великих гарних будинків, але багато більше будинків і домів, що видно роками не були ремонтовані. Мені здавалось, що життя в Архангельську не дуже різниться від життя в якомунебудь іншому европейському місті. Мені здавалось ... але коли я йшов одною з бічних вулиць, підійшов до мене в цивільній одежі незнаний мені чоловік і сказав:

— Давайте пайдьом.

Я спитав його, хто він і чого хоче?

А він знову „давайте пайдьом". Тоді я сказав: „пашол ти на ..." Незнайомий, з несимпатичним обличчям зловив мене за руку і хотів тягнути, але я вирвав руку і відштовхнув його від себе. Тоді надбігло ще трьох у цивільній одежі чоловіків. Недалеко стояв міліціонер і приглядався. Я прикликав міліціонера і сказав:

— Прошу вилігітимувати цих людей.

Тоді той, що казав „давайте пайдьом", вийняв малу легітимацію і сказав, що він — орган безпеки і що я маю піти з ним. При цьому вирвав мені фотографічний апарат із рук. Мене запровадили в сліпу вуличку над морем, до дому, що не мав ніяких ознак урядового будинку. Я опинився в малій кімнаті, де був тільки стіл, телефон, лавка і кілька крісел. Ніяких образів, ані іншого уладження не було. Один із них узяв мій пашпорт і перепустку. Усі оглядали їх, пересвітлювали, подавали з рук до рук. „Несимпатичне обличчя" запитав

— Чому ви ставили опір?

І іронічно додав:

— Чому ви зденервовані?

— Що це за ґанґстерський спосіб легітимування людей на вулиці? — відповів я.

„Несимпатичне обличчя" встав і гостро споглянув на мене. Наші очі зустрілися. Але він сів і зателефонував. У міжчасі він запитав мене, чи я руский?

— Ні, — сказав я.

— А чому ви говорите по-руськи?

— Я вивчився.

— А чому ви вчилися?

— Цим способом можна задавати питання без кінця. По кожній моїй відповіді ставите „чому"? Ваше питання відносно моєї національности вважаю за нелогічне, бо в мене є перепустка і пашпорт, що в достатній мірі вияснюють мою національність.

У тому моменті увійшло ще 4-рьох цивілів. Вони коротко говорили між собою незрозумілою мені мовою. Один із новоприбулих відрізнявся не тільки тим, що мав ясне, добре вшите убрання, але також своїм інтеліґентним, гарним обличчям. Він чемно запитав мене, в чому справа? Я йому все розповів, тоді він почав мене випитувати, коли і чому я опустив рідний край, в яких арміях я служив і в якому ступні; про мою освіту, про моє соціяльне походження, як довго я працюю в мореплавстві і чому? Якими чужими мовами я володію. Він перескочив на загальні теми, допит перемінився в товариську розмову. Тоді „несимпатичне обличчя" встав і ніби то до нього

Над Двиною
(Фото Р. Турянський)

іронічно сказав, дивлячись на мене. „Ми ідьом грузіть свєжую картошку". Він вийшов, а з ним ще 3-рьох інших. Допит закінчився розмовою про водку і дєвушкі. „Симпатичний пан" віддав мені фотографічний апарат і сказав, що я можу іти, куди хочу, робити, що хочу, фотографувати, що хочу, за вийнятком військово-стратегічних об'єктів, і перепросив мене за непорозуміння.

Я вийшов. На дворі вже було темно. Цей вечір я хотів був провести іначе, але глипнувши на годинник, побачив, що до чорта запізнився ... Через те скерувався до моряцького дому. У всіх більших портах світу є „дім моряка". В Архангельську є теж дім, своїм розміром не менший від нью-йорського дому моряка. При вході стояла службова жінка, по одежі пізнала, що я іностранєц, тому без ніякого запиту впустила мене до нутра. На партері були туалєти і роздягальня. Іду широкими сходами, вистеленими килимами, на перший поверх, де власне знаходиться дім моряка. В коридорах великі люстра, на стінах олійною фарбою мальовані образи, переважно на теми з моряцького життя. Направо велика саля з малими столиками і вигідними фотелями; там міститься „SOUVENIR" кіоск, де крім пам'яткових речей, можна дістати листовий папір, конверти і поштові значки; далі є контора для виміни грошей. Підходжу і питаю про курс доляра; морякам платять туристичний курс — 10 рублів за доляра (ЗДА).

Є буфет і бар, де продають напитки й закуски; є білярдова саля, стук-пук, є кінова саля, де щоденно безплатно висвітлюють фільми або відбуваються концерти, а також кождого вечора танці. Входжу до бібліотеки: велика саля з вигідними фотелями, шафами й полицями, де багато різнородних книжок. По середині салі стіл, на ньому лежать в різних мовах газети й ілюстровані журнали. Я ще не успів добре розглянутись, як до мене підійшла молода дівчина і по англійськи сказала: „чим можу вам прислужитись". Я поглянув на інтруза і подумав: нічого собі „дєвушка". Вона видно прочитала мої думки, бо усміхнулась, делікатно зловила за руку і потягнула на м'який фотель. Ми познайомились. Не питаючись про дозвіл, причепили мені до кляпи білого голуба з написом „миру-мир". По хвилині принесла багато ілюстрованих журналів у тих мовах, що я володію, почала пояснювати й роз'яснювати: звичайне „прання мозгу", а на кінець подарувала мені кольорові картини з Москви і інших міст Р. Союзу, а як додаток, ще книжку про Чапаєва. Вона видно бачила, що я не дуже зацікавлений газетами і книжками, тому сказала:

— А може заграємо стук-пук?

— З приємністю — відповів я.

Ми почали грати, але по кількох хвилинах я зорієнтувався, що моя партнерка багато ліпше грає від мене, але що вона грала так, щоб я виграв.

— А тепер може заглянемо в кіно? — запропонувала вона.

Ми увійшли в кінову салю. Якраз висвітлювали американський фільм із Чарлєм Чапліном. Ми сіли в темному куті ... По закінченні фільму вона познайомила мене з директором моряцького дому і з другими дівчатами. Почались танці. На стінах висять великих розмірів портрети Маркса, Енґельса, Леніна, Хрущова і Булґаніна. Нігде ані сліду Сталіна. Грають переважно заграничні мелодії: німецькі, англійські, еспанські й американські. На салі трикратно більше дівчат, як моряків. Під стінами на кріслах побачив я правдивий букет дівчат.

Переїжджаюся зором по одній, по другій ... по всіх, одна в одну красуні (видно старанно дібрані), у віці від 18-24 років. Естетично убрані, деякі в найльонових блюзках, скромні фризури, не мальовані. Всі володіють добре кількома чужими мовами, всі казали, що скінчили педагогічний інститут, добре танцювали. Делікатні і приємні в товаристві. Одна з красунь видно почула мій зір на собі, встала і прямує просто до мене.

— Чи ви займаєтесь філятелістикою, бо я хотіла вас обдарувати радянськими значками.

— Філятелістикою не займаюсь, але поштові значки можу взяти. Чим можу зреваншуватись вам? — запитав я.

— Поштовими значками, — відповіла вона.

— У вас напевно є знайомства в різних кутах світу (при тому прижмурила одно око), і через те у вас є поштові значки з різних країн.

Дала мені три пачки значків і почала пояснювати: оце значок, виданий у честь спартакіяди радянської молоді, а оцей — це визначний радянський письменник.

Про значки поговоримо завтра, а тепер затанцюймо, — запрошував я.

— А може ви маєте якусь улюблену мелодію, що її хотіли б почути?

— Нехай буде аргентинське танго, — відповів я.

По хвилині ми крутились ув ритм знаної мені мелодії. Моя партнерка не гірше танцювала танго і рок-енд-рол від кабаретової фордансерки. Рок-енд-рол, американський танець, заборонено танцювати в Р. Союзі, але в моряцькому домі його грали часто. В перерві ми вийшли на коридор, а там стоїть „несимпатичне обличчя" з двома іншими „цивілями" і дивляться просто на мене, але дивляться так, якби вони мене не знали, а я перейшов коло них, якби їх не бачив. Для мене стало ясно, що моряцький дім в Архангельську — це філія тайної поліції, а ці милі дівчата — це агентки — пропагандистки.

Була неділя. Я взяв кіновий апарат і пішов фільмувати все, що було цікаве в посьолку, по дорозі до Архангельська і в самому місті. Я затримався на пляжі. Сонце жарило, і через те багато людей купалось і вигрівалось на сонці. Але те, що я побачив на пляжі в Архангельську було „ні в п'ять, ні в десять". Серед чоловіків і дітей парадують жінки, одна на сто в купелевому костюмі, а решта — в невимовній частині жіночої гардероби і в бюстоношах. З несмаком дивлюсь на цю „моду" і думаю, чи ці жінки цілковито затратили почуття естетики, а може у них викривлене поняття стиду? Їм видно здається, що коли певні частини тіла будь-чим і якнебудь закриті, — то цього вистачає. Бо хоч у крамницях не можна купити купелевих костюмів, то все ж таки за кусок матеріялу легко.

В Архангельську є православна церква, але я, на жаль, на богослуження запізнився; прийшов, як останні люди виходили з церкви. Підходжу до одної бабусі й питаюся:

— Чи сьогодні не буде більше богослуження?

— Ні, — відповіла вона і здивовано додала: —Ви молодий і питаєте про богослуження?

— А що в тому дивного — відповів я.

— Бачите, як у нас відкрили церкву, багато народу почало ходити на богослуження, але комсомольці робили мітинги під церквою, свистали, визивали людей, що ходили до церкви, багатьох відстрашили і тепер ходять переважно старі люди, але багато носить хрестити новонароджених дітей (потихо додала), навіть партійні потайки хрестять дітей.

— З Богом бабуню!

— З Богом, молодче,— відповіла, і ми розійшлись.

Під час постою корабля я зустрічав українців з Галичини, що „добровільно" приїхали на північ. Але тепер вони заробляють і живуть на таких правах, як усі інші робітники.

Я висів із трамваю, вийняв апарат і почав фільмувати. До мене підійшло двох „цивілів", спитали, чому я фільмую, і зажадали документів.

— Ідіть і займайтесь своїми, а не чужими ділами, — сказав я.

Тоді підійшло до мене двох уніформованих міліціонерів і хотіли, щоб я пішов з ними.

— Чому маю іти з вами? — запитав я.

— Для провірки документів.

Я опинився на станиці міліції, документів у мене не перевіряли, але по кількох хвилинах приїхав мотоцикль із причіпкою і мене повіз. Дороги в Архангельську страшенно погані, тому дуже трясло й можна було легко вилетіти з мотоциклю, а міліціонер їде, як шалений. Я спитав, чи не міг би він звільнити темпо, і він звільнив. Ми затримались перед будинком обласної команди міліції. По хвилині я був на дижурній салі, де було кілька п'яних хуліганів за загородою і кілька міліціонерів. Мені показали місце на фотелі, але спружини виставали і докучали певній частині тіла, тому я пересівся на дерев'яне крісло. По якомусь часі увійшов „симпатичний пан", що його я мав „приємність" передтим пізнати. Він по англійськи запитав мене, „в чому справа?" Я розказав. Тоді він сказав: прошу зі мною. Ми пішли до кімнати на перший по-

верх, нове бюрко, нові фотелі, килими на підлозі, а на стінах два великі образи Леніна і Сталіна. (нота-бене, це був перший і останній раз, де я бачив портрет Сталіна). До кімнати увійшло двох „цивілів", що хотіли мене легітимувати, і один з міліціонерів, що запровадив мене на станицю міліції. „Симпатичний пан" сказав, що це вже другий раз подібна історія.

— Тільки тоді ви мали інший, а сьогодні інший фотоапарат. Хто вас сюди прислав, і для кого ви працюєте, і чи документи, якими ви послуговуєтесь, справді ваші?

— Я моряк, фотографую для себе, ви маєте очі, то можете бачити, що на пашпорті є моя світлина, і прошу більше подібних питань мені не ставити, бо я стримаюсь від відповідей.

— Я мушу зробити протокол, — сказав він.

— Це ваша справа, — відповів я.

„Симпатичний пан" вже мав приготований протокол, він тільки переписав і почав читати. В протоколі було сказано, що я приїхав у Р. Союз з метою фотографування важних військово-стратегічних об'єктів, що пізніше мало бути вжите проти Р. Союзу; що я потаємно фільмував і був зловлений на горячому учинку, коли я фотографував міст (через збіг обставин я фотографував коло мосту). Акт обвинувачення готовий, два „цивілі" і міліціонер підписались. „Симпатичний пан" сказав:

— А тепер підпишіть ви.

— Це фальшування, це пропаґанда, це провокація! — крикнув я. — У цілому цивілізованому світі обвинувачений має право до оборони, а у вас до самообвинувачень. Я ніяких актів не підписую, а навпаки, зажадаю судової розправи в приявності консулярного заступника держави, де я є громадянином, за фальшиві обвинувачення. Обвинувачую вас, палка має два кінці, — закінчив я.

Мовчазно споглядали один на другого, не звикли вони до такої реакції; у них обвинувачений може тільки „каятись". „Симпатичний пан" дописав до протоколу: обвинувачений від підпису відмовився, і знову всі три підписалися.

— Ви можете відійти, — звернувся він до двох „цивілів" і міліціонера.

Ми залишились самі.

— Чи можна переглянути ваш фільм?

— Ні, фільм наперед треба викликати, — відповів я.

— Тоді залишіть фільм. Ми це зробимо і переглянемо.

Я викрутив фільм і віддав йому.

— Ви розумієте, — примирливо сказав він: — до Р. Союзу під плащиком моряків приїздить багато шпіонів і диверсантів, а в нас влада народу, тому мусимо бути обережні. Ви вільні, апарат можете взяти, ідіть, куди хочете, і робіть, що хочете.

Він відпровадив мене до дверей.

— Людолови в рукавичках, — подумав я, виходячи на вулицю.

Одного дня стався на кораблі дивний випадок. Моряки зауважили, що в передній частині корабля, де містяться якорні ланцюги, дуже димило. Вони думали, що це пожар, і заалярмували цілу залогу, щоб гасити вогонь, але вогню не було. Шукаючи причин диму, знайшли бомбу, що, на щастя, не експльодувала. Ми повідомили пограничника, а він повідомив про випадок своїх зверхників. Через кілька хвилин прийшло кілька „цивілів" і уніформованих, розпитували про випадок і забрали із собою бомбу. На другий день прийшли і сказали, що їх експерти признали, що

На пляжі в Архангельську
(Фото Р. Турянський)

це не бомба, а димна ракета заграничної продукції і що на кораблі є антирадянські елементи, що зробили це з ціллю провокації, щоб підозріння впало на радянських робітників, але персонально не обвинувачували нікого, списали протокол, і справа була закінчена.

Останній день постою на ріці Двині. Ладування корабля добігає кінця. Робимо приготування до від'їзду, праці багато, але я не працюю, їду в Архангельск. Я зголосився на команді міліції у дижурного старшини і заявив, що хочу говорити із „симпатичним паном".

— Його тут нема, він тут не працює, він працює в іншому відділі, але зачекайте, я подзвоню.

Незабаром з'явився „симпатичний пан", привітався, подаючи мені руку.

— Ви прийшли, щоб побачитись зо мною? — запитав.

— Я прийшов за фільмом.

— Мені прикро, але наш експерт із лабораторії має вакації, так що ми фільму не провірили.

Для мене стало ясно, що фільм сконфісковано.

— Ви можете фотографувати, — говорив він куртуазійно, — відпроваджуючи мене аж до вихідних дверей.

При виході сказав, що йому прикро, а я відповів, що мені не дуже.

Я вийшов на вулицю і змішався з юрбою людей. На сходах в моряцькому домі зустрів мене директор.

— Чого ти сердитий, Романе?

— А звідки ти це знаєш? — відповів я питанням на питання.

— Я бачу по твоєму обличчі, — сказав директор.

Я розповів йому про свою справу, але він знав її напевно з інших джерел.

— Ти не сердься, тобі фільм віддадуть, це помилка, забудь цей епізод, — успокоював він мене. — Я тебе радо повіз би автом по Архангельску, щоб ти міг все фотографувати, але в мене шофер хворий, а моя дружина денервується, коли я сам проваджу авто, через те я тепер ходжу пішки. Але я тобі дам провідника по місті, — і при цьому він почав телефонувати.

Незабаром з'явилась молода дівчина. Перед тим у моряцькому домі я не бачив її. Він нас познайомив, і ми вийшли на вулицю. Моя провідниця балакуча, розповідає про життя в Р. Союзі, вміло перепроваджує „прання мозгу".

— Цей будинок, що його тепер минаємо, — це економічний центр области, — пояснила вона. — А це пам'ятник „жертвам інтервенції", цей знов будинок — це медичний інститут.

— А цей? — спитав я.

— На мою думку, цей будинок не можна фільмувати, — але не сказала, що в ньому міститься і чому не можна фільмувати.

Було гаряче, ми минали кіоск із морозивом; я спитав, чи не має вона охоти на морозиво? Вона здивовано подивилась на мене й очима сказала: „якто морозиво їсти на вулиці?", але через уста вийшла така фраза: „я маю мігрену, а мігрена це дуже неприємна хвороба". Я мав ще три рублі, два на білет, а рубель залишався. Я був певний, що вона відмовить, тому сказав (щоб рятувати ситуацію):

— В такому разі може зайдемо до ресторану на гарячий чай, або чоколяду?

— Ні, дякую, у мене обмежений час, а зрештою ви хотіли фотографувати. Може коли другим разом. Що хочете ще фотографувати?

— Гарних, типово руських дівчат, — відповів я.

— Гарних дівчат в Архангельську нема, — зауважила вона.

— Ви мене провокуєте, щоб я вам сказав комплемент.

Вона засміялась. Ми переходили через парк, де багато молоді сиділо на лавках і училось.

— Студенти приготовляються до іспитів, — пояснив мій провідник.

— Оці дві гарні студентки я зфотографую.

— Нічого в них особливого, — перервала вона.

— Це річ густу, — сказав я і зфотографував.

Одна з них сиділа, маючи заложену ногу на ногу.

— До культурної поведінки в Р. Союзі не належить поза, в якій сидить оця дівчина, — поучувала мене агентка.

Вона відпровадила мене аж до пристані. Я купив білет, її перепустили через контрольну браму, не питаючи про ніщо. Вона вибрала малу флящинку перфум із торбинки і наперфумувала мене, кажучи при цьому: „це мужеський запах і довго не вивітрюється. Це на те, щоб ви довго згадували Архангельск".

Гудок. Я скочив до моторівки, крикнув „дякую за товариство", „щасливо" відгукнула вона, і моторівка рушила. Передо мною ще одна і пів години їзди до корабля. Сиджу і роздумую, звідки в цих дівчат, де душа вбита різними догмами Леніна і Сталіна, береться стільки делікатности, стільки жіночої ніжности? Корабель заладований, відійшли робітники, сигнал, ритмічно застукали машини, їдемо Дви-

Докія Гуменна

ХТО ТУТ НОРМАЛЬНИЙ

На столі стояв бутель вина, улюблений на давнтавні Нью-Йорку Манішевич, шинка від Стасюка, шматок торту з Варшавської кондиторської. Господиня хати саме збиралася на працю й підкріплялася, а я зайшов несподівано, по дорозі пригадавши, що тут десь, може, є мешкання і варто поцікавитись. Не знаючи, в які двері з чотирьох на поверсі постукати, я навіть помилився ... якийсь чоловік висунув голову з тих дверей, що напроти.

— Це ви, мабуть, до того ненормального постукали, — знала вже господиня хати. — Ой, то дивак-дивак! То такий формаліст, я вам кажу! Вічно судиться. Судився раз із автобусовою компанією за те, що автобус замкнувся й не впустив його, як він поспішав на роботу, а через спізнення він втратив працю. Цебто з вини автобусової компанії ...

— І виграв?

— Виграв! Заплатила автобусова компанія за весь той час, що він ходив і шукав нової праці.

Дивні бувають суди, я ще такого не чув.

— Але це ще нічого! Він набрид тут нам усім сусідам довкола, як три роки судився за цента. За одного цента, що? Десь у підземці вкинув він до автомату цента, щоб випала жувальна ґума. А ґума не випала і цент не повернувся. То цей дивак подав до власників автомату скаргу, щоб повернули йому цента, потративши на поштову марку втричі більше. А фірма й не подумала ... Тоді він на цю фірму — у суд!

— І виграв?

— Виграв! Що він на той суд витратився, най Бог боронить! А скільки часу, а як напастував усіх сусідів отим своїм вічним: „Я — формаліст! На світі мусить бути порядок, я свого цента нікому не подарую!"

— Я чув, що ви знаєте про якесь тут мешкання у вашому домі, ніби звільнилося, — перебив я балакучій жінці (що, здається, збиралась на роботу) розвивати нецікаву для мене тему про її ненормального сусіда. Але вона спокійно запивала вином шинку і неквапливо відказала, подивившись все ж на годинника.

— Мешкання? Спізнились. Ось тут напроти було одне, але вчора вже якісь люди примуфувалися. Знаєте, жила тут ще одна ненормальна. Стара пенсіонерка, нікого вона не мала. І ото уроїла собі в голову, що нічого їй на світі вже більше не треба, тільки як помре, то щоб бути гарно похованою. Мало що залишала вона собі з пенсії, а все відкладала в банк, собі на похорон. Та й прийшла одного разу з міської опіки комісія, почали розпитувати стару: А чи купуєте собі молоко, масло? А чи маєте охолодника? Не маєте? Чи маєте гроші в банку? Маєте? То вам не треба такої великої допомоги від міста, спочатку проживіть свої гроші, а як уже нічого не зостанеться, то тоді будемо вам знову допомагати ... Тоді ця старенька дивачка почала свої гроші носити не до банку, а до погребника, і віддавала йому їх без ніяких розписок, — аби тільки поховав її гарно, з квітами. Ото ж вона й померла в шпиталі, а поховали її ...

— То я бачу, що нічого нема, не буду вам гаяти часу, — встав я, перебивши плавку розмову. Доведеться далі жити в отому смердячому домі із зіпсованими відходками та обваленими стелями ...

Але жінка раптом наче проясніла, щось несподівано пригадавши:

— А може ... Чекайте, а може й справді! Тут за стіною в мене є ще одна ненормальна. Нормальній людині, як оце я, що хоче пожити всмак, то просто жаль дивитися на таких диваків. Їй усе здається, що її хоче хтось вигнати з хати ... Вона ... ось послухайте, як вона репетує! Це вона з кимось змагається, а з ким — невідомо. „Я вас не пущу до хати! Це моя хата, я тут живу!" І так вона може кричати цілу годину. Спить вона не на ліжку, а чомусь на ванні, хоч ліжко в хаті має. Знаєте, мені доводиться приходити з роботи в першій годині ночі, то часом ненароком шерхну, буває. Ех, як почне вона грюкати в стіну,

---

ПІД ЧУЖИМИ ПРАПОРАМИ

ною до контрольного пункту. Тут перевірка корабля, капітан віддав перепустки, контроля закінчена, сходять цивілі й умундировані до моторівки, останній з них зіскочив із корабля, вільна дорога — у вільний світ.

З мішаним почуванням дивлюся на береги, що чимраз швидше і швидше віддалюються. Вже не видно берегів, кругом, як далеко око сягне, море і море. Ми вже виїхали на інтернаціональні води. Ще раз поглянув я в напрямку берегів, де залишилось два тижні мого життя, що перейдуть у спогади ...

що ніби я їй заважаю в її хаті спати! Божевільна!

Хоч я не розумів, яке відношення має це до мешкання, що шукаю, але слухав із цікавістю. Може дійсно кожен із нас чимось ненормальний, може всі ми потроху божевільні? Принаймні, ось тут — на четверо дверей уже три ненормальні.

— І все їй здається, що в неї щось покрали. Думаєте, що в хаті її хтось колись був? Чиста видумка, там і красти нема чого. Живе вона з ласки однієї церкви, що оплачує їй хату та дає кілька долярів тижнево на прохарчування. Але в її уяві весь час обкрадають її. Ото свариться-свариться в своїй хаті, кричить-кричить, а тоді ще й на коридор вийде та починає з кимось змагатися. „Ви хочете підглянути мої секрети? Ні! Ви не вгадаєте, де я їх маю! О, я знаю, чого ви хочете! Але це вам не вдасться!"

— Жалюгідна, справді, людина, але ... — Мені не вдалось вставити свого слова, бо балакуча жінка мовчала, мабуть, місяць, заки я випадково зайшов у цю хату.

— Я вже давно не звертаю на неї уваги, але й мене одного разу аж зло взяло. Причепилася до мене, що ніби то я покрала їй якісь діяманти! Подумайте! А покрала ніби то їх у першій годині ночі проти четверга. Та зрозумій же ти, людино, товчу їй, що мене в цім часі вдома не було! Саме проти четверга я овертайм робила, до четвертої години ночі працювала. Але що скажеш ненормальній людині? Мені її діяманти потрібні? Ось я своїх не маю коли носити. Діяманти її мені потрібні, коли я маю свою власну фарму! Хвалити Бога, сорок років клінюю й маю своїх грошей досить, щоб купити якогось там паршивенького брилянтика. Чи ж такі ще обсипані дорогоцінними каміннями годинники не знаходила я не раз в кабінетах Емпайр Стейт Білдунку, та й то не спокушувалася. Це ж уночі, ніхто не бачить, чом не затаїти? Ні, вже моя форледі знає, що нехай воно буде тричі розпрезолото, то я на другий день принесу й віддам їй, як що знайшла ...

— То скільки ж вам уже років, як ви сорок літ працюєте? — вирвалося щасливо в мене, вклинюючись у нескінченність словесного патосу. — Та ж ви ще зовсім не старі!

— Ага! А сімдесят! Бо я — нормальна людина, живу із смаком . . . Ось бачите, вино на столі й до вина, що треба. Можу собі заробити, овертайму ніколи ще не проморгала. Не дармую. Я вже давно могла б піти на пенсію, та й дочка ж он кличе на фарму, — але ж я ще можу заробити! Шкода ж гроша! І як би я ото сиділа на фармі, знаючи, що четвер прийшов, а я чека не дістала? А так — що четверга приносить форледі чек, а на ньому міцно вибито, аж вдавлено — п'ятдесят долярів! Я ж іще, хвалити Бога, не стала ненормальною. Хвалити Господа, маю ще здорові руки, хоч трохи й покручені від мила та порошків ... маю ще здорові ноги, хоч трохи ниють і крутять. Але то байка! Поболить і перестане, а чека я таки в четвер дістану. А та божевільна вчепилась до мене!

— Що ви цим хочете сказати? — вже встав я. — Не піду ж я, справді, викидати її з хати?

— Бійтесь Бога, я цього не кажу! Але мешкання може звільнитися, бо її вже давно думають забрати до шпиталю в Белвю.

Я махнув рукою й почав прощатися. Багато балачок, а напорожняка.

— Шкода мені, що не можу вам допомогти, — на прощання казала сімдесятилітня брава клінерка. — Ця людина, що послала вас, файна жіночка. Але як хочете, то я вам таки дам одну адресу, до одного мого доброго приятеля, він мусить мене послухати. Має він свій власний будинок. Мешкання в нього задорогі, але ж і хороші, не пожалуєте. Маєте на чому записати? ... То пишіть: шоста вулиця, сімсот сорок один, мешкання ... та мабуть п'яте. Спитаєте там містера Семенила ...

Я мало не підскочив, але так і сів! Та це ж моя власна адреса, а містер Семенило — мій найближчий сусід! Самотній пенсіонер, має вже 72 роки, ходить до праці — миє посуд у ресторані. Завжди такий занедбаний, замусолений, дивачний ... Щось таке поговорювали за нього, що має в банку тридцять тисяч, але за будинок, то я ніколи ще не чув ...

— Еге, ще й гарний будинок, якраз напроти Томпкінс парку, й місце несогірше, — знала, що говорить, приятелька містера Семенила.

— Так чого ж він тоді живе в тому жахливому будинку, де все вже валиться? Має свого власного чудового ... — не йняв я віри.

— Е, бо там у вас дешевенький рент, то й сидить. А за те мешкання, що займав би у своєму домі, бере добрі гроші, не знаєте? Та й ще дістане на переселення 300 долярів, ось скоро-но будуть валити вашу райшуру ...

Я не витримав і розреготався. Так от чому до містера Семенила раз-у-раз стукає якийсь молодець. Видно родич якийсь, бо як не застане, то питає: „Чи ще не завезли дядю до шпиталю вмирати?"

— Чи містер Семенило нормальний, як на вашу думку? — запитав я.

— А, не кажіть так, він є ол райт, — заступилася приятелька, прибираючи зі столу вино й закуску та вмощуючи на голові капелюшка з когутячим пером.

Василь Безкоровайний

Василь Безкоровайний належить до старшої ґенерації західньо-українських композиторів, і його перші твори постали ще з кінцем минулого сторіччя. Народжений 12. січня 1880 року в Тернополі, в сім'ї органіста, вже змалку виявляє він замилування до музики. Першим його вчителем гри на фортепіяні був його батько. Рівночасно він навчається гри на скрипці в учителя музики Рута та гармонії в капельмайстра Мазака. В часі гімназійної науки він організує хор учнів, своїх товаришів, і ще на шкільній лавці компонує перший хоровий твір „Гей,хто на світі".

Студіюючи політехніку, продовжує музичні студії у львівській консерваторії, де, крім гри на фортепіяні, проходить науку гармонії у проф. Невядомского і контрапункт у проф. Солтиса. Занедужавши, перебуває деякий час на лікуванні над Адрійським морем, а пізніше на Гуцульщині, і в цьому часі постають його перші скрипкові твори (Українські Думки ч. 1, 2, 3 і 4, обробітка пісні „Козаченьку, куди йдеш") та деякі композиції для цитри.

Вернувшись до Львова, Безкоровайний записується на філософічний відділ львівського університету і рівночасно продовжує науку музики, головно композиції та інструментації.

Після закінчення університетських студій стає учителем в академічній гімназії у Львові, де організує оркестру учнів, а будучи активним членом львівського Бояна, стає заступником диригента. З того часу походять більші хоральні твори: Полуботок, Народнім лицарям, Країно див, На небі сонце гасне і інші.

Перебуваючи в часі літніх місяців у столичних містах Европи, у Відні, Берліні, Парижі і Лондоні, має нагоду почути концерти найкращих симфонічних оркестр та оперові вистави з найдобірнішою обсадою і тим способом знайомиться із західньо-европейською музичною творчістю.

Коли згодом переходить на учительську працю в Станиславові, організує хор Бояна і стає його диригентом. В тому часі постає ряд нових творів, переважно хорових: Квітчастий луг, Під весну, Соловейковий спів, Піду в садок, Думи мої, Лагідні ночі, Реве, гуде негодонька.

Перенесений, на власне бажання, до Тернополя, стає й там диригентом Бояна і влаштовує ряд хорових концертів, не зважаючи на дуже важкі і несприятливі відносини. В 1919 році, арештований поляками, перебуває деякий час у тюрмі в Стшалкові, коло Каліша.

Вернувшись до Тернополя, засновує там філію львівського Музичного Інституту ім. Лисенка та оркестру Бояна. В 1928 році громадянство Тернополя вшановує працю Безкоровайного на музичному полі, влаштовуючи йому ювілей 30-ліття музичної діяльности, що був відзначений торжественним концертом із творів композитора.

Музична діяльність В. Безкоровайного не подобається полякам, і шкільна влада переносить його до Золочева, а незадовго після цього зовсім звільняє його з праці в шкільництві. Та це не знеохочує В. Безкоровайного, і він продовжує свою працю в Золочеві на музичному та організаційному полі, засновуючи філію Муз. Інституту ім. Лисенка та організуючи смичкову і духову оркестри. Згодом закладає Драматичний Гурток і влаштовує театральні вистави (Наталка Полтавка, Запорожець за Дунаєм, Чорноморці, Жабуриння і інші), а також дає ряд концертів із хором Бояна. В 1934 році громадянство Золочева відзначує 35-літній ювілей музичної праці композитора великим концертом із його творів.

В 1935 році вертається до Тернополя, і тут постають його численні музичні твори. З них найвидатніші: Думи мої — для тенора в супроводі оркестри. Торжественний Пеан — для чоловічого хору з фортепіяном (обидва згадані твори виконувано на академії в честь митрополита А. Шептицького), три сонати, Українські Думки — для скрипки з фортепіяном, два ноктюрни для віолончелі з фортепіяном, „Гопак" — для мішаного хору з фортепіяном. В тому часі інструментує „Наталку Полтавку", що її в цьому вигляді виконувано у великому театрі у Львові та в усіх більших містах Західньої України, та пише музику до п'єси „Мина Мазайло" для Українського Театру у Львові.

В 1944 р. виїздить із театром Блавацького на захід у характері театрального бібліотекаря. Згодом осідає на деякий час у Форальберґу і тут, в місті Гогонемс, організує український церковний хор та дає з ним духовні концерти по церквах усіх більших міст, здобуваючи велике признання тамошнього населення та похвальні фахові рецензії в пресі.

На еміґрації в Австрії компонує два псальми („До Тебе, Господи" — „Вскую отринул мя єси"), твори для скрипки з фортепіяном (Українська Рапсодія, Ой місяцю, Віють вітри), твори для віолончелі (Ой Морозе, Коломийка, Ой зійди) та твори хоральні (Тіням Архимандрита, Пречистая Діво Мати).

В 1948 р. виїздить до Північної Америки і осідає в місті Бофало, де не кидає музичної праці, стає головою мішаного хору Українського Конґресового Комітету, учить гри на фортепіяні, компонує та часто грає, як акомпаніятор, чи то на виступах хору, чи на концертах солістів. Твори В. Безкоровайного появляються в програмах концертів хорових і солістів (Зоя Полевська), а в листопаді 1956 р. на концерті „Інтернаціонального Вечора" в Кляйнганс Мюзік Голл симфонічна оркестра грала його Українську Різдвяну Увертюру, що з'єднала композиторові велике признання публіки та американських рецензентів.

Музична творчість В. Безкоровайного багата й різнородна та обіймає майже всі ділянки музики. Велике число його творів було друковане, інші лежать у рукописах. Деякі з них безпретенсійні та призначені більше для домашнього музикування і розваги (легкі обробітки народніх пісень для фортепіяна — добрий матеріял для наших найменших, твори для цитри), інші, головно більші твори хоральні та вокальні сольові (що завдяки своєму легкому укладові та мелодійності здобули композиторові велику популярність на західньо-українських землях в першому чвертьстолітті), глибші змістом та складніші фактурою (Думки для фортепіяна, Різдвяна Увертюра) гідно репрезентують творчий дорібок композитора. В загальному, музика Безкоровайного легко сприємлива та дуже мелодійна, гармонія і ритміка її нескладні, і через те вона доступна широким кругам виконавців та слухачів.

Найвизначніші з його творів це: Думка ґ-моль для фортепіяна, Українська Рапсодія для скрипки з фортепіяном, сольоспіви — „І знов страшні чутки", „Снишся мені" та „Думи мої" з оркестрою, мішаний хор — „Полуботок", 6-а і 7-а Українські Думки для скрипки та Різдвяна Увертюра для симфонічної оркестри.

Праця В. Безкоровайного в ділянці музики дуже широка і, крім композиторської діяльности, — це треба з притиском підкреслити — він має великі заслуги на полі організаційному, основуючи музичні школи, хори та оркестри, працюючи як музичний педагог та диригент, чим у великій мірі спричинився до оживлення та пожвавлення музичного життя на західньо-українських землях.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!
ЧИТАЙТЕ!
ПОШИРЮЙТЕ!
" О В И Д "

Л. Стаховський

„З ВЕНЕСУЕЛЬСЬКОГО ЩОДЕННИКА"

ЧЕРЕПАХА

(Закінчення)

Ми сиділи під величезним деревом „морського винограду", старим, престарим; воно певно могло б розповісти нам про таємницю походження цих гармат. Бо гілляки його були дивовижно покручені, мов тіла тих дантівських грішників — самогубців, що мучились у сьомому крузі пекла.

Дивлячись на це дерево, покрите вузлами, мов бородавками, мов хворобливими новотворами, та на широке, грубе, як шкіра, темнозелене листя, я мимоволі простягнув руку й відломив гілляку: білий липкий сік потік із свіжої рани, і я майже був здивований, що не почув:

„... Perche mi scerpi?
Non hai tu spirto di pieta alcuno?
Uomini fummo, od or siam fatti sterpi".

(Чому мене ламаєш? Чи ж нема жодного жалю у твоїй душі? Ми були людьми, — а тепер ми змінені в патики!)

Кинувши на бік відломану гілляку, я з мрій вернувся до реальности і почав любуватися краєвидом.

Чорною силуетою малювалась праворуч, на тлі ще світлого неба, висока скеля, а на її шпилі горів яскравим вогнем електричних жарівок великий хрест. Його видко було далеко в морі човнам, що по нім орієнтували своє плавання. Тихеньким лагідним плескотом набігали на берег хвилі, ритмічно хлюпали й відбігали назад.

Мимохіть уста вимовляли тихенько поетичні вірші венесуельського поета Пайо, що оспівував красу Карібського моря:

„Son y sonsonete sonador
Son de sonrisas sonrosadas
Ser de sonoras serenadas
Silabas de silbos de un silbador ... "

Де-не-де в чорній безконечності моря блимали поодинокі вогники, що горіли на човнах рибалок. Довго ми так сиділи, милуючись цим чарівним виглядом. — Я не знаю, що ти думаєш? — промовила тихенько Віра. — Але в моїх ушах дзвенить тепер „Море" Дебюссі. Аж тепер я бачу, як дивовижно він зумів перетворити в звуки оцей настрій, цей спів моря.

Якісь крики та метушня збудили нас із наших мрій. Це вертались із лову рибалки. Їх човники один за одним в'їжджали в гирло маленької річечки. Ми пішли поволеньки в напрямі до них; переступаючи через просушувані сіті, наблизились до одного з човнів, освітленого ліхтарем. Три рибалки викинули з нього на берег рибу и гострими ножами відрізували їй голови, виймали утроби та чистили луску. Блимало світло ліхтаря і освітлювало їх брунатні обвітрені лиця, їх скривавлені руки. Вони працювали мовчки. Час-від-часу гострили ножі об камінь і різали далі. Купа білих, синьо-зелених, червоних риб лежала на березі; в кошику рухали із сухим тріском лапами великі лангусти. Гострий запах риби відчувався в повітрі. Десь здалека доносилось цокотіння марак і брязкіт ґітари. До нас долітали якісь ритмічні крики. Одірвавшись від нещоденного погляду на працюючих рибалок, ми пішли до містечка, подивитись, що то за музика. По боках вуличок тихо дрімали одноповерхові хати, з величезними вікнами, заґратованими чисто еспанськими дерев'яними „рехас". Може ще тут заховався старий звичай, коли панночка у вечорі сиділа на своєму вікні за цими ґратами, а її „новіо" (жених), стоячи на вулиці, шепотів їй палкі, надхнені коханням слова, або співав з ґітарою в руках серенаду.

Звуки музики стають все голоснішими. В одній із хат вікна широко відчинені, і через ґрати ми бачимо велику кількість людей, що поважно, без усмішок і без слів танцюють якийсь екзотичний танок. У кутку розмістилась „оркестра". Чорний, як смола, мурин закотив екстатично догори очі — видко лише білки. Він виробляє якісь ритмічні чудеса на бубні. Другий, у моряцькій кепці на голові, так само фанатично виграє якусь невловиму мелодію на скрипці. Третій бренчить на ґітарі, а четвертий брязкотить мараками. Ціле його тіло при цьому танцює, якісь гадючі, хвилясті рухи пробігають зверху до низу, голова трясеться, груди коливаються і ноги безупинно переступають у шаленім ритмі. Обік стоїть величезний мурин у білій сорочці, очі його червоні, налиті кров'ю; якийсь звірячий вираз лиця: відчуваєш, що він, не вагаючись, задусив би людину своїми величезними лапами. Він теж переступає з ноги на ногу й на повне горло співає чи, краще кажучи, реве все ту саму мелодію. Хто з нас бачив фільми з африканського життя, де неґри під уперто повторний стукіт бубнів без кінця виспівують усе ту саму музикальну фразу, — той може собі легко уявити і ту музику, що ми чули.

Замкнувши очі, можна було подумати, що ми не на берегах Карібського моря, а десь на

Конґо чи на Замбезі. Пахло Африкою. Духом предків, привезених сюди Вартоломеєм де Ляс Касас, віяло від цих рибалок. Ми довго стояли, зфасциновані цим видовищем. Коли я зловив себе на тому, що сам починаю ритмічно переступати з ноги на ногу, то рішив, що пора вертатись до готелю. Було вже далеко за північ ...

Не дивлячись на втому, я довго не міг заснути. Було за багато вражень. А бубни, мов навіжені, били цілу ніч. І коли раненько задзвонили на церкві дзвони, скликаючи вірних до молитви, то за першими їх ударами рев бубнів припинився ... Коли я з донькою вийшов на снідання, Віри вже не знайшов. Вона встала ще перед шостою і поїхала на берег річки малювати. Ми її знайшли при праці. Малювала море, рибацькі ранчіти, кокосові пальми. Довкола неї зібралась юрба рибалок і дітей. Вони поважно, мовчки стежили за її працею. На другому березі річки стояв якийсь дід, з білою бородою, одягнений у біле. Час від часу він зачинав підтанцьовувати, розмахувати руками і посилав на адресу Віри якісь лайки та прокльони.

— Хто це? — спитав я.

— А це наш „Льоко" (божевільний) — відповіли сміючись рибалки.

— Він був колись військовим, капітаном, а тепер здурів. Та він цілком нешкідливий, лише дуже багато говорить.

— Ну, якщо він нешкідливий, то я переправлюсь на той берег річки й буду там малювати — сказав Жорж.

Він розставив на тім березі річечки свій мольберт, парасолю і почав малювати. До нього відразу підійшла якась жінка і попередила, що той білобородий дід є власником терену, де Жорж сидів, і що він хворий. Отже, якщо сеньйор хоче тут малювати, то робить це на свою власну відповідальність. Жорж усміхнувся і сказав їй, що він не боїться.

У цей момент божевільний, підтанцьовуючи, підскочив до нього, і потік прокльонів посипався на голову Жоржа. Жорж поважно встав із свого стільчика, підійшов до блазня і простягнув йому руку:

— „Мучо ґусто, капітан!" (велика приємність, капітане!) — промовив. — Я багато про вас чув і знаю, що ви великий знавець і меценат мистецтва. Для мене велика честь, що можу познайомитись із вами!

Вар'ят негайно замовк, підозріло подивився на Жоржа і спитав:

— То хіба ви знаєте мене?

— Як же ж! Про вас у Каракасі багато говорять. Я саме хотів попрохати вашого дозволу от тут малювати.

— „Комо но! Комо но!" (Чому ні, чому ні!) — заскакав капітан. Прошу дуже, все моє до ваших послуг. Ви в себе вдома. Малюйте, малюйте! Може вам чого треба?

— Ви дуже ласкаві, капітане. Я б хотів лише трохи води.

Старий відразу побіг і приніс йому глечик води, а потім сів коло нього і вже спокійно стежив за його працею ...

Нараз я почув якісь схвильовані крики, що доносились від гирла річечки, і всі рибалки, що стояли і дивились на мальовання моїх компаньонів, побігли туди.

— Що там трапилось?

— А це наші хлопці побачили черепаху!

Рибалки поскакали до великого човна, що стояв коло берега, і схопились за весла.

Один високий чорний рибалка усміхнувся від уха до уха і схопив мене за руку:

— „Вамос, дотоль!" (Їдемо, докторе!) [1]/

Не вагаючись, я скочив до човна, кілька махів веслами, і він нісся по гладенькім плесі моря. Доплили до другого човна, що стояв яких 300 метрів від берега. Рибалки, що були там, уважно дивились у воду.

— Де вона?

— Понирнула — зараз випливе!

І дійсно, за яких 2-3 мінути величезна черепаха показалась на поверхні. Негайно один із рибалок скочив за нею до води й охопив її руками. Почалась нерівна баротьба. Незґрабна на суші, у воді черепаха надзвичайно проворна, а ця ще й видко була міцна. Вона всіма силами пробувала звільнитись від свого ворога, та він її тримав міцно. Вода клекотіла і пінилась довкола них. Рибалка скеровував її все більше до берега. Товариші підбадьорювали його криком та порадами. Незабаром він вивів її на плитке місце. Тоді підбігли до нього другі і витягнули черепаху на пісок, перекинувши на спину. Тепер вона була цілком безрадна; безпомічно рухала в повітрі широкими лапами, намагаючись перевернутися, та дарма. Старший, вусатий рибалка наблизився до неї й одним ударом мачети відрубав їй голову. Потім відрізав жовту, тверду покришку, що обороняє живіт, і почав її чистити, вимаючи кишки. Побережці дуже цінять черепаху. Її м'ясо надзвичайно смачне, як також і яйця, що мають багато жиру й належать до дуже виживних ласощів.

Черепаха кладе пересічно 80-200 яєць; у певні періоди року, переважно в лютому та березні, вони виходять на берег, щоб класти яйця — і тоді їх ловці виловлюють тисячами. Ці масові виходи черепах на берег бувають головно на берегах та островах Оріноко — наприклад, на „Пляжа де ляс тортуґас" (пляжі черепах), коло села Ля Урбана. Як тільки заходить сонце, тисячі величезних черепах вилазять із води на берег; мов невмолимі мініятюрні танки, вони лізуть уперед на пісок і відразу зачинають лапами копати ями, куди кладуть свої яйця. Оповідають, що перед тим, як виходити на берег, вони довго й уперто п'ють воду, випивають її до двох літрів, доки

їх міхур не переповниться; цією водою вони змочують пісок, а роблять це для того, щоб він міцніше тримався купи і не засипав м'які яйця. Сонечко їх гріє, і за яких 5-6 тижнів із них вилазять маленькі черепашки. Сезон яйцекладу триває приблизно два місяці. І тоді до такого місця збираються з усіх боків ловці, припливаючи на своїх піроґах, куріярах, бонґах [2], і зачинається нечуване полювання. Ловці кидаються на черепах і перевертають їх на спини. Яйця щодня збирають мільйонами в кошики. Частину їдять, а з більшої частини роблять олій. У свій час індійці, племени Отомако, експортували їх і продавали аж на Антильські острови. Наповняли ними човен і потім довго топтали їх ногами. Жовток лишався на дні, а олій плавав на поверхні. Жінки збирали його, варили у великих горшках і засолювали. Олій уживали не лише до страви, але теж для освітлювання. Черепах усіх не забивали. Їх тримали коло своїх хат, прив'язаних за ноги, годували і забивали аж тоді, коли хотіли їсти.

Щороку на островах Оріноко забивають коло 50,000 черепах, що дає гурт-на-гурт 350,000 кіл. смачного й сочистого м'яса, і здобувають коло 10 міл. яєць. І, не дивлячись на ці гекатомби, черепахи плодяться в такій кількості, що не вимирають.

Тут є багато відмін черепах: ґалапаґо живе на землі й у воді. М'ясо його дуже ціниться; також дуже смачне м'ясо невеличкого (30 цм.) морракоя. Каріпатуа доростає, як кажуть тубільці, до двох метрів. Але її не їдять, бо вона огидна: довга шия з багатьма м'ясистими привісками, подібними до бородавок; голова із дзьобом, як у птаха, — а все це робить її дуже негарною. Індійці воліють велику — до метра завдовжки — черепаху аррау, або трохи меншу терекай.

Гумболдт так описує лови на черепах: „Один острів на Оріноко, коло Уруана, славиться своїм багатством на черепахи, тому його і називають „Бока де тортуґа" (затока черепах). Сотні індійців прибувають сюди щороку в квітні, щоб збирати яйця та олій, що його продають торгівцям. Видко, як тисячі черепах висовують голови з води й оглядаються довкола. Щоб їх не залякати, човни мусять плисти серединою ріки. Вночі звірята виходять на пісковий берег і довгими пазурами задніх лап починають копати діри в 3 ступні довжини і 2 глибини, одну коло одної, так що ціле побережжя стається розритим на велику віддаль. Бажання класти яйця таке велике, що третину яєць вони топчуть і пісок твердіє від розлитого жовтка. Черепахи покривають яйця піском; на цю працю іде ціла ніч, так що рано їх легко можна збирати. Індійці розкопують землю руками, збирають яйця до кошиків і розбивають їх у глечиках із водою. Їх виставляють на сонце, і олій підіймається на поверхню. Тоді його збирають і варять, що він ліпше зберігався. Його так само цінять як оливковий олій, і вживають для кухні і для освітлення".

А ця, що її зловили мої приятелі рибалки належить до відміни карей. Вона живе в морі доростає до 1.50 метра, і її панцер дуже цінниться, бо з нього роблять гребінці, всякі предмети для туалету, окраси і т.д. Їх колись була така велика кількість, що навіть один венесуельський острів, колись головний порт піратів, називається „Ля Тортуґа" (черепаха).

Я спитався рибалок, що вони роблять з панцирем черепахи.

— Нічого! — відповіли мені.

— Так дайте його мені!

В них відразу прокинувся меркантильний дух.

— Та ж це карей! Із неї роблять дуже гарні та дорогі речі.

— Хочеш за неї 5 боліварів? (долярів 1.50)

Рибалка негайно погодився. Я попросив, щоб мені шкаралупу трохи почистили від решток м'яса, що до неї ще ліпилося. Це було негайно зроблене, примітивним, але дуже ефектовним способом. Її віднесли на острівець серед річки і там поклали. Відразу з усіх боків злетілось кілька десятків замурос, хижих птахів із породи кондорів і з вереском та тріскотанням крилами виклювали дочиста всі рештки м'яса, що ще лишалося в черепі. Вже чистеньку шкаралупу я притягнув до нашого авта.

Трохи зажурено подивився на ланцюги гір, що віддаляли нас від Маракаю (густа мряка і хмари лежали на них), і звернувся до своїх товаришів:

— Кінчайте скоріше своє полювання, ходім обідати, та треба поволі рухати до дому. Я хочу виїхати не пізніше 3-ої години, щоб ще засвітла пробратись через ту чортівську дорогу.

Знову наш мадяр дав нам фантастичний обід, на цей раз із величезних ланґуст, певно тих самих, що ми вчора увечорі бачили, — і ми спакували образи до авта, черепаху прив'язали дротом міцно до заду машини, попрощались із симпатичним господарем і, перехрестившись, рушили додому. Ледве почали підійматись угору і в'їхали в ліс, як почався дощ. Видко було, що тут він і не припинявся, бо дорога була мокра, слизька, а на закрутах авто дуже неприємно ховзалось. Я затяв зуби, і цілком притиснувшись до скель, що були праворуч від нас, перевів машину на першу скорість і поволесеньки їхав. Назустріч нам частенько попадались тягарівки; з ними ми з трудом розминались. Шофери нам кричали, що далі є „багато болота" і „муй пеліґросо" (дуже небезпечно).

Ми їхали мовчки. Відчували, що наше життя залежить тепер не лише від моєї шоферської зручности, але й від терену. І от після

цілого ряду більше або менше прикрих закрутів, ми доїхали до місця, де я побачив, що вся дорога змінена в болотяну кашу, а при самій скелі було, мов приліплене, авто, що видко їхало перед нами. Воно в цім болоті почало ховзатись і на щастя налетіло на скелю, а не в прірву. Троє людей стояло коло нього й махало нам руками. Між автом і прірвою ліворуч було якраз досить місця, щоб я міг проїхати. І от, помолившись у думках, я дав ґаз і в'їхав у болото. Колеса зачали крутитись на місці, і я з жахом відчув, як зад машини поволі, але певно, мов пливе наліво, в напрямі до прірви. Натиснувши акцелератор аж до кінця, я, не дихаючи, вирівнював керівницю, і нараз колеса зачепились за твердий ґрунт, і наш Шевролет із стогоном вирвався на тверде і поїхав далі.

Я сам почув, як у мене з уст вирвалось затримане дихання. В зеркалі я бачив, як бліда, мов полотно, Галочка щось шепотіла устами. Ірка мала руками замкнені очі.

— Проїхали! — надтріснутим голосом вимовив Жорж.

— „Но се важан!" (Не відходіть!) — кричали нам услід власники застряглого авта.

Та я на це не звертав уваги. Помогти їм я не міг. Витягнути їх з болота могла хіба тягарівка. Авто поволеньки їхало під проливним дощем.

— Стій! — закричав Жорж.

Та я й сам спинив авто, бо далі їхати було неможливо: На відтинку 10-15 метрів, половина й без того вузької дороги зникла. Дощ її так розмив, що якраз половина, ніби відрізана ножем, ізсунулась у прірву.

Я виліз із машини, підійшов до місця обвалу, а зпід моєї ноги відломився ще кусник глини й полетів кудись, у низ, у невідоме. Я зміряв ширину напів обваленої дороги: авто саме може проїхати, але майже черкаючи правим боком о скелю. Виліз із авта і Жорж. Подивився. Ми мовчки переглянулись.

Жорж нараз рішився.

— Ви всі вилазьте з авта і перейдіть цей відтинок пішки. — Відтак з усмішкою поглянув на мене.

— Я на добрих 20 кіло легший від тебе. Отже ти також іди наперед, а я буду керувати.

Я хвилину вагався, далі зрозумів, що його пропозиція була розумна. Міцно стис його руку і пішов наперед.

Він сів за керівницю і обережно залучив мотор. Авто поволосеньки поїхало, каміння та глина сипалась ізпід його коліс у безодню.

— Фу! — відітхнув я, коли Жорж опинився на безпечнім місці. Обтер цілком мокре від холодного поту чоло і нараз відчув якусь страшно неприємну слабість у ногах. Жорж, усміхаючись, підійшов до мене.

— Знаєш що? — сказав він. — Ти тепер відпічни, буду трохи керувати я. Я знаю цей тип авта і каміонетами вже керував. Не бійся!

Ми сіли до машини; я з нервовою насолодою закурив цигарку і глибоко напився води. Хоч із мене градом лився холодний піт, проте в устах було сухо-сухо.

Авто рушило далі.

Кілька разів ми мусіли були спинятись, бо з гір, обіч дороги, сипались розмиті дощем: земля, каміння й дерева. Треба було відтягати їх на бік, щоб проїхати. В одному місці ми саме відтягнули велике дерево, що, викорчоване дощем, впало поперек дороги, і від'їхали уже з того місця, яких 50 метрів, коли почули страшний гук і шум і, оглянувшись, побачили, як кілька тон землі, камінюк та рослин посипались на дорогу й забльокували її цілковито. Якби ми виїхали на п'ять мінут пізніше, то або нас засипало б, або в ліпшім випадку ми вже не приїхали б! А щоб очистити цю дорогу і знову зробити її прохідною, потрібно було яких 2-3 дні. Вже стало темно, коли ми нарешті опинились у долині.

— Ну, тепер вже нам нема куди падати! — сказала Ірочка.

Ця істина, вимовлена дитячими устами, нас усіх розсмішила, і нервове напруження відразу зникло.

— Діти мої, — сказала Галочка: — у мене таке почуття, наче б ми тількищо повернулися із того світу.

— Отже, це мусимо ославити міцною, чорною кавою.

У Маракаї ми спинились, напились кави, а чоловіки ще крім цього хильнули по добрім келішку коньяку. Аж не вірилось, що далі вже дорога широка, чудесно асфальтована і що всі наші страхи скінчилися.

Коли знову поїдемо до Чороні?

— Аж коли купимо собі гелікоптер!

**
*

Уже вдома в ліжку я ще довго не міг заснути. Усе ще мій мозок керував далі автом, усе ще я їхав по страшних закрутах, над карколомними проваллями.

А вранці при сніданні я читав газету і нараз побачив оголошення:

„Чороні — Пуерто Коломбія. Готель Коломбія. Першорядна страва. Розкішна золота пляжа. Чудесне купання. Найкраща місцевість для ваших вакацій. Дуже добра дорога".

Я відкинув на бік газету й почав реготатися.

— Кінець —

1/ Мало інтеліґентні венесуельці, замість звуку „р", вимовляють „л". „Дотоль" має бути „доктор", а доктором вони називають кожного, хто з освітою.

2/ Різні човни.

Поза редакцією „ОВИДУ"

Микола Денисюк

Поїздка до стейтів Небраска й Кольорадо

Цим разом на сторінці „Поза редакцією „Овиду" маю приємність зареєструвати першу мою поїздку до західніх стейтів ЗДА. В часі цієї поїздки я відвідав міста Омагу і Лінкольн у стейті Небраска та Денвер у Кольорадо. Тут я відвідав українські організовані осередки, в тому числі українські парафії, а на прохання Головної Екзекутиви „Провидіння" його відділи, місцеві відділи УККА, інші українські організації та зустрівся вперше по довгому часі з багатьма приятелями. Зокрема приємною була зустріч із нашим видатним колишнім професійним банковцем дир. П. Шарком та його родиною. Дир. П. Шарко з теперішнім віцепрезидентом кредитової кооперативи „Самопоміч" у Чікаго дир. Р. Мициком, очолюючи колись кооперативний банк „Дністер" у Львові, своєю великою прихильністю, виявленою перед кільканадцяти роками до „первопочинів" моєї книгарсько-видавничої праці, і дуже поважним кредитуванням ще львівського „Овиду", спричинилися у великій мірі до, так скажу, моєї професійної „карієри", про що з приємністю та вдячністю тепер згадую.

Крім того, я відвідав місцеві публічні бібліотеки, обидва університети в Омазі та університет у Денвері, з їхніми бібліотеками. З відвідин публічних та університетських бібліотек вдалося призбирати багато цікавого для мене матеріялу.

При відвідинах публічних бібліотек мене цікавила схема їх організації та хроніка, звідки виходить, що вони відносно „молоді", бо початки їх датуються 1850-1870 рр., а творилися вони в скромних засягах із ініціятиви фанатиків-бібліофілів. При відвідинах приватного католицького університету в Омазі, що начисляє 3,000 студентів, у розмові з його економом мене цікавило бюджетування такої приватної американської високої школи. У загальному нам відомі доволі високі оплати на таких школах, але самі оплати студентів становлять зникаючу суму в бюджеті школи, коли візьмемо хоч би за приклад бюджет відвіданого мною університету, що в минулому році перейшов суму двох мільйонів долярів.

Відвідинам відомого популярного містечка „Бойс-Тавн" у Небраска, якого мешканцями є „хлопці", що з різних причин залишилися без батьківської опіки, постараюся присвятити окремий репортаж. „Хлопці" — мешканці цього містечка мають свою самоуправу із своїм посадником, свої церкви, пошту, школи та різні вишкільні промислові варстати.

У рамках моєї професійної праці я відбув у часі цієї поїздки зустрічі з читачами та відвідав деякі американські видавництва й про ці зустрічі та відвідини хочу коротко згадати в цьому огляді.

Зустрічі з Читачами

У сфері зацікавлень моєї видавничої діяльности особливе місце займає читач і я йому завсіди присвячував багато уваги, але то не тільки через індивідуальний діловий контакт, але також при помочі публічних зустрічей із читачами. Такі зустрічі я відбував уже в 1939-1941 рр. на Лемківщині, Надсянні та Холмщині ще від Українського Видавництва в Кракові, а пізніше подібні зустрічі відбував в Аргентині. Заповіджених зустрічей із читачами в ЗДА й Канаді не мав ще змоги відбути через брак часу на їх організацію.

У часі цієї поїздки я відбув дві зустрічі — в Омазі й Денвері. Метою таких зустрічей є перевірка моєї видавничої „політики" при конфронтації із настановою читача. Ці зустрічі спричиняються у першу чергу до вироблення мого власного погляду по лінії вимог читача до українського письменника й видавця, а з другого боку я маю змогу безпосередньо знайомити читача з видавничими проблемами нашої дійсности. Зміст моїх виступів та реакція читачів не завсіди однакові, але конкретніше про це напишу після відбуття ще декількох зустрічей в інших осередках.

Зустріч із американськими журналістами

У своїй книгарсько-видавничій праці, що проходила в різних країнах мого побуту, я намагався бути в контакті з дотичними професійними колами, себто з місцевими видавцями та журналістами. Мені вдавалося цей контакт утримувати з деяким успіхом, однаково як у Польщі, так і пізніше в Австрії і Аргентині.

Підчас цієї поїздки я відвідав три модерні американські видавництва: „Омага Ворлд Геральд", „Ди Денвер Пост" і „Ди Реджістер". Із цих відвідин я дуже вдоволений, мене приймали дуже прихильно, окремі провідники знайомили із всебічною організацією відвіданих

Interpreter Tells Denysiuk Freedom

видавництв, а в кожній із цих редакцій зробили зо мною інтерв'ю, що пізніше були видруковоні в їх часописах. З метою познайомити Читачів „Овиду" з їх змістом я подаю відбитки видрукованих оригіналів. Виявлений у питаннях діяпазон зацікавлень журналістів був дуже широкий, вони ставили різні питання; при відповідях на них треба було бути дуже уважним, щоб не попасти в клопітливе положення після появи друком такого інтерв'ю. Поданих текстів я не буду реферувати окремо в українській мові, лише до них додам, що текст видрукований в „Омага Ворлд Геральд" я перед друком читав і усунув деякі неточності, але тексту з „Ди Денвер Пост" я перед друком не читав, і тому в ньому залишилися деякі сенсаційні нотки в самому наголовку й на початку, але це вже „сос" журналіста, щоб надати нотатці більше атракційности.

Українська соборність у Лінкольн

Найцікавіше, що я зустрів під час моєї поїздки, це невеличка українська громада в Лінкольні, у стейті Небраска. Живе тут 17 українських родин. Усі чоловіки із Західньої України, а жінки, крім одної, зукраїнізованої польки, всі українки із центральних і східніх областей України. Це гідні наслідування українські родини. При гармонійному співжитті між собою, батьки дбайливо виховують своїх дітей (по 2-5), діти дуже гарні й расові (це додатні наслідки схрещення крови). Ані в родинах, ані між родинами нема ні віроісповідних, ні територіяльних „конфліктів" (всі вони між собою — куми!).

Long Flight to Freedom

Ukrainian Newsman Carries On in U. S.

The Ukraine, Poland, Austria, Argentina and America.

These places have been home for exiled publisher Mykola Denysiuk.

Speaking partly through an interpreter, Mr. Denysiuk Monday described the horrors of the Nazi occupation of his homeland.

Meets With Omahans

Mr. Denysiuk met with Omaha Ukrainians, many of whom are readers of his magazine. He was the guest of the Rev. Jaroslaw Swychuk, pastor of the Ukranian Assumption Catholic Church.

"My land was the most persecuted by the Nazis," he said.

Started News Magazine

He fled first to Cracow, Poland, in 1939, he said. In 1944 he was forced to flee again. This time he slipped into Austria, then ruled by the Nazis. He was there when Allied forces arrived the following year.

In 1948 he moved again—to Buenos Aires, where he started his Ukrainian-language news magazine for immigrants from his homeland.

In 1956 Mr. Denysiuk came to the United States. He settled in Chicago where he continued his monthly magazine Ovyd (Horizon). The magazine serves five thousand Ukrainians in all parts of the Free World.

Criticizes Coverage

Mr. Denysiuk took a dim view of American press coverage of Russia and the Soviet satellite nations. "Soviet Government officials take the American writers to the right places, and they say, 'See how wonderful everything is here.' They do not show the newsmen the cells full of political prisoners."

He chided American newsmen "for looking at Russia as one united country."

"Resistance movements in the non-Russian republics are watching the Kremlin eagerly for weaknesses and they will strike when the time comes," he said.

6 Omaha World-Herald, Tuesday, Nov. 25, 1958

Rebellion Predicted In Russia

A Ukrainian who fled his home in 1939 said in Denver Friday night that there is a clear resistance movement going on in the republics of the U.S.S.R. which will someday break out in open revolt against Russian rule.

The man was Mykola Denysiuk of Chicago, editor and publisher of the Ukrainian language magazine Ovyd (Horizon), who was on a four-day visit with Denver Ukrainians.

Denysiuk predicted that an armed revolt within the U.S.S.R. would come suddenly and unexpectedly, probably during a leadership crisis, such as has been continuing in Russia since Stalin died.

There currently is no armed resistance going on in the republics, Denysiuk said through an interpreter, because of fear of retaliation.

SAYS MANY RESIST

But many persons in the 15 republics constituting the U.S.S.R. are resisting in various ideological forms, such as refusing to accept the Russification being imposed by Communist Party leaders.

Denysiuk said he believes that Boris Pasternak's refusal to accept the Nobel Prize for his novel, "Dr. Zhivago," was "made under repression."

He said Pasternak was forced to renounce the prize because of the circumstances of the society in which he lives.

After fierce denunciations by Communist leaders and literary critics, Pasternak refused to accept the Nobel Prize, saying he believed that politics rather than literary merit dictated the Nobel committee's decision in making the award.

Denysiuk said he believed, like many other free world literary critics, that Pasternak sincerely wanted to accept the Nobel award.

When Russia overran the Ukraine in 1939, Denysiuk fled to Poland, later to Austria and finally to Argentina where, in 1948, he established Ovyd. He left Argentina two years ago and brought the publication to Chicago.

THE DENVER POST
Sat., Nov. 29, 1958 11

Ганна Черінь

КАЛІФОРНІЯ

1. У ПОЇЗДІ ТЕЖ ДОБРЕ

Щоб доїхати до Каліфорнії, пересічному українцеві з Америки треба об'їхати мало не пів світа. Пересічний бо українець живе в Нью-Йорку, Канаді або, в кращому випадку, в Чікаґо. В цім відношенні я маю щастя: з Чікаґо до Каліфорнії треба їхати дві доби, а не чотири. Літаком ще не літаю. Крила не виросли, хоч і поет.

Ті, що літали аеропляном, запевняють, що в нім людину огортає почуття божеського походження: звичайні смертні стають поетами, а поети божеволіють від надхнення. Правда, з якоїсь причини стюардесси бігають із паперовими верчиками та різними ліками, але що то в порівнянні з величчю небесної блакиті та панорамою осяяних сонцем хмар?!

Проте поїзд має свої переваги. Хмари також видко із вікна, тільки не знизу, а зверху, як і належиться, а крім того — речі, що їх із літака не побачите: поля, гаї, гори, оселі, людей ... Цікаво споглядати на щось, ще ніколи не бачене; любо ж серцю і вирвати часом із чужого краєвиду клапоть рідної землі ... Ось цей пригорок чисто такий, як у Святошині; ще б тільки сюди побілений тин і хату тітки Василини, то вже хоч із поїзду стрибай ...

Вже хоч би задля цього я вибрала б поїзд, дармащо просидіти кілька день у ньому не легко. Але я ж живу в Чікаґо, а не в Нью-Йорку!

Чигаємо з кіноапаратом на екзотичні краєвиди. Ось дерево Джошуа, що його часто помилково вважають за кактус, — розкарячене, потворне, аж страшне у присмерку. Воно раптово вигулькнуло зпоза пригорка і щезло, заки ми на нього навели камеру.

— Ось! Ось! Глянь, яка халупа! Швидше давай камеру!

З лівого боку мексиканська халупа, з діркою замість вікна — це спереду. А інші три стіни зовсім без вікон. Плаский дах надавав халупі того недоумкуватого вигляду, як у людини з низьким, зтятим чолом. Двір переплела сірим павутинням погано випрана білизна. Але на дах залізли якісь великі, веселі, яскраво-червоні квіти й вкрили його, як мальовничий капелюх. Коли пізніше ми розглядали зроблене кіно, вийшла чарівна картина: білизна виглядала на екрані соняшно-білою, а калюжа перед дверима блищала, як дзеркальне озеро. Краєвид доповнювала вдалині червоно-брунатна гора, немов величезна купа свіжо-помеленої кави.

2. НЕ ВГОРУ, А В ШИРИНУ

Будинок станції в Лос-Анжелесі належить до кращих у цьому місті. Він, як і більшість будинків на півдні, витриманий у еспанському стилі, із струнками колонами, кахлевою мозаїкою і безліччю квітів на подвір'ї та в кам'яних вазах.

Вийшли на вулицю — як гарно! Просто перед нами височезна будівля Міської Управи, а проти неї Будинок Суду. Білі палаци оточені тропічними деревами; досі ми бачили їх лише у вигляді мізерних карикатур — наших кімнатних вазонів. У легкім тумані даленіли ще інші гарні будівлі, але вже зовсім низенькі.

— Як нам проїхати до центру міста? — запитала я зустрічного поліцая.

— Це ж і є центр міста, — здивовано відповів поліцай, тоді глянув на мою необпалену церу і вибачливо посміхнувся:

— Не тутешні!

— А де ж ваші хмародери?!

— О, в нас цього нема. Законом міста заборонено будувати доми, вищі від 150 стіп. Так безпечніше на випадок землетрусу.

— Ну, а Міська Управа?!

— Це вийняток. Башта її досягає 452 стіп. Поставили на риск і, як бачите, не падає. Але вийняток не порушує правила.

— А як мені проїхати до Бурбанку на бульвар Маґнолій?

—Цього я, вибачте, так добре не знаю. Знаю, що це десь на півночі. Я працюю тільки в цім районі, а місто наше величезне ... От сідайте на отой автобус, і коли проїдете миль із 20, починайте питати пасажирів, може Вам хтось і покаже.

— То я краще водія запитаю.

— Не раджу, хіба якого старого зустрінете. Тут здебільшого на автобусах сидять самі молоді півники, що шукають шансів на ролю в якімось фільмі, а поки що заробляють на хліб, водячи автобус. А як же їм щось мигне, притьма кидають працю, а на їх місце стає інший півник.

— 20 миль! То Бурбанк так далеко?

— Може ще й далі. Я сказав тільки, що через 20 миль можете починати питатися.

— То це вже не Лос Анжелес?

— І так, і ні, хто його знає. Ми маємо багато частин: Санта-Моніка, Беверлі Гілс, Паркс Сіті, Сан Педро, Бурбанк, Голлівуд ... Ви ж бачите, що високих будинків будувати не можемо, тому й ростемо не вгору, а в ширину ...

3. ЧИ Є ТУТ УКРАЇНЦІ?

Таке запитання ми поставили нашим знайомим, але воно було чисто формальне. Ми були певні, що українці тут є, бо вони є скрізь. Я не сумніваюсь, що як трапиться колись залетіти на Марс, то і там я зустріну земляків, і там будуть вони садити соняшники, як це робить електронний інженер Антін Романюк у Каліфорнії.

— Українці у нас є, але вони страшенно розкидані, — відповіла наша господиня, пані М. — Здебільшого це сім'ї інженерів-фахови-

ків, закликаних сюди найважливішими корпораціями Америки. Крім того, тут є ті, що мусіли тікати від недуги до теплих країв, а є ще й всілякі „шукачі щастя". Ми тут віддалені один від одного кількома десятками миль, так що й через телефон не часто приходиться говорити, бо ж то вже — далека віддаль. А все ж маємо свою, ще молоду, Централю, кілька церков, Жіночу організацію, Рідну Школу, танцювальний гурток „Калину".

— Яка чудова назва! Чи ж це та Калина, що була на обкладинці „Нашого Життя"?

— Та сама. Гарні дівчата, розумні й щирі патріотки. Що й казати — калиновий цвіт!

— Ну і що ж, Ви тут пікніки робите, з варениками й голубцями?

— Пікніки робимо, але все більше обходимось сендвічами й картопляною салатою, не варт возитися. Тут взагалі жінки працюють легше і не оббивають собі рук так, як я робила, коли ще жила в Чікаґо. На щастя, у нас тут чистіше, сажа не летить, і менше бруду за ногами до хати вноситься.

— А Ваш знаменитий смоґ — суміш туману з димом?

— Ну і що ж , то тільки зранку, а потім „розвидняється". Як коли, то його й не помітно, як от сьогодні, а іноді таки виїдає очі. Одного разу він так нам уївся, що якийсь мужчина одягнув протигаз.

4. ДЕРЕВО НА ДЕРЕВІ

Куди б я не поїхала, мене перш за все приваблюють квіти й дерева. Без них усе мертве й нецікаве, з ними все бідне стає багатим. Навіть помешкання порожнє, коли в нім нема рослин і квітів.

Каліфорнія засипана квітами. Поля вкриті суцільним килимом жовтих маків — офіційною квіткою стейту Каліфорнія. Вулиці обсаджені рівними рядами пальм, кедрів, аґав. Навколо хат олеандри, маґнолії, бананові дерева з листям, порваним вітром на рівні смужки. Під тином туляться фіґи, дивне дерево, що родить плоди без квіту.

Одна з найцікавіших рослин — аґава, інакше алое, або ж столітник. Так її прозвали за те, що вона ніби цвіте раз на сто літ. Насправді чекати того цвіту так довго не треба: аґава цвіте раз на десять — двадцять років, але тільки раз, а тоді, після цвітіння, проспівавши свою „лебедину пісню", вмирає. З кореня, правда, відростають молоденькі аґави, і в невеликій колонії кожен рік щось цвіте. Не знаю, чи аґава відноситься до дерев, чи кущів, чи трав. Стовбура вона не має, ростуть із землі їжачком колючі листки висотою до шести стіп. Але коли приходить час цвітіння, аґава швидко вистрілює вгору високе стебло стіп може на 40, вкрите ніжно-зеленими розкішними квітами. „Дерево на дереві" — влучно назвала моя доня аґаву в цвіту.

Дуже милуються тут і кактусами і їм дали дуже характерні для їх вигляду назви: Їжак, Подушечка для голок, Колюча Груша, Веселка, Діжка, Оленячі Роги і навіть Негритянська Голова. Справжнє родовище кактусів — пустелі Арізони й Нью-Мексику, де вони навесні зацвітають розкішними ніжними суцвіттями, а бджоли здалеку прилітають по мед, зачувши солодкий запах. І той густий бурштиновий мед із кактусів смакує не гірше від українського липового меду ...

5. ГОСТИНА В ЛІБЕРАЧІ

Скоро по приїзді я почала прохати нашу господиню: повезіть та й повезіть у Голлівуд.

— Та й чого? Що ж то такого особливого?

— Як що?! Та ж світова столиця фільму, та ж зірок більше, ніж на небі!

— Ну і що! Всі вони такі самі люди, як ми з вами, а деякі може й гірші.

— Такі, та не такі. То ж таки я, а то ж таки Мерилін Монро.

— Ну, що з вами зробиш! Сідайте до авта. Може нам хто і стрінеться.

Авто плигало по горах Голлівуду, як пантера. Ми дивувалися, що ні на кого не наскочили, але господиня вела своє авто легко, як цяцьку, тільки дивилась уперед пильно і з нами не розмовляла. Такий стиль їзди в Лос Анжелесі. Назустріч нам бурею мчали авта, здебільшого дорогі каділаки та імпортовані спортові машини, але через швидкість не видно було облич. Може й стріли якусь кіно-зірку, але не бачили.

— Тут усі пробують своїх шансів зробити фільмову кар'єру, — розказувала пані М., коли ми спинилися, щоб набрати ґазоліни. — Нема жодної кельнерки з дроґерії, що не спробувала б щастя. І вони й не кидають надії, чекаючи на випадок.

— Я чула, що спеціяльні аґенти вишукують акторів на масові сценки та маленькі ролі?

— Так, тільки, щоб мати собі спокій, вони передягаються в різні костюми, щоб їх не впізнали. Я сама один раз так зустріла аґента, і ...

— І що?

— І отримала ролю в однім фільмі, за що й добре заплатили.

— Як же воно сталося?

— Та завелася з сусідкою за її курку, що все через тин мій горошок дзьобає, аж тут трапився аґент із студії М. Ґ. М., привітався та й каже:

— Може б ви, любі пані, відтворили вашу сварку для нашого фільму?

— З великою охотою, — кажу.

Поїхали далі. Гарні одноповерхові вілли кіноартистів були здебільшого, як гніздечка, заховані в розкішних садах. Наша господиня цитувала їх вартість: 50.000, 100.000 долярів ...

— Але чому ж вони такі дорогі? Бігме, так не виглядають. Вони навіть дерев'яні!

— Бо тут із каменю будинків не роблять, тепло ж. Хіба що приїде який діпіст та на сміх курам цеглу мостить. Але справжня вартість цих домів усередині. Ви б побачили, як вони устатковані, які там меблі, ванни, різні вигоди!

Біля одного будинку авто зупинилось, і господиня попросила нас вийти.

— Тут живе Ліберачі. Цей будинок виходить просто на вулицю, і тому його можна й обдивитися.

Будинок трохи (але не так, як це було розреклямовано в пресі) нагадував фортепіяно: був облямований чорним гранітом. Десь за високим парканом був і ставок у формі фортепіяна, але ми його не бачили.

— Станьте ось тут, я вас зфотографую.

— А чи ж дозволено?

— Та ж для того той будинок тут стоїть. Ближче до дверей станьте.

— Якось незручно, може ж у хаті хто є ...

— О, вони до того звикли. Інші люди ще й у вікна заглядають або через тин перелазять. Ось тут, бачите, на поручнях ноти з заліза викарбовані, станьте так, щоб було видно. Аж на самі сходи.

— Та як же можна! Їй-бо когось у вікні бачу!

— Може то Ліберачі? — з надією промовила Інна.

— Ліберачі, та не той, — заспокоювала її наша господиня. — Гай, Джордж!

— Гай! — привіталась із нею через вікно скуйовджена постать.

Джордж, видно, тільки що встав і вештався по кухні, шукаючи щось попоїсти.

— А де ж тут живе наш Джек Пеленс?

— О, Джека тепер нема, поїхав до Европи. Але ми проїдемо повз його хату.

Сумно й дивно виглядала його домівка: стояла пусткою і була й досі прикрашена Різдвяними декораціями, що їх нікому зняти.

Ось будинок Едді Фішера і Деббі Рейнолдс; стіни його вже розколені сімейними незгодами ... Бідні, бідні, нещасні люди в цих багатих оселях. Ці будинки дорожчі від їх високої номінальної ціни: людським щастям за них заплачено, рівновагою людської душі.

6. УКРАЇНЦІ

Після мого літературного вечора мала я нагоду зустрітись із українцями Лос Анжелесу. Тут простяглась найдовша паросль українського середовища і розростається собі розкішно на родючому Каліфорнійському ґрунті.

— Мало нас тут, шкода — жаліється голова Союзу Українок пані Ірена Сіяк. — Через брак кількости доводиться надолужувати якістю. Роботи багато, і все ті самі люди на своїх плечах усе виносять. Але мусимо перед чужинцями показати нашу культуру, мистецтво, танки, вбрання, вишиванку ... Природа тут така гарна, чому ж ті українці прилипли до закурених Дітройту і Чікаґо?!

— Ну, та ж ви знаєте, чого, пані добродійко: доляри!

— Знаю, розумію і співчуваю. Бідні ви на півночі. От я повезла була свою Мартусю в Нью-Йорк до балетної школи. То за пару місяців дитина мені зблідла, схудла, з личка спала. Мусіла була мерщій везти назад!

Мені не хотілось казати їй, що то панна Мартуся не хворіла, а просто змінилася відповідно до оточення і прибрала природнього вигляду „північних" панночок. А тут, в Каліфорнії, дівчата наші виглядають, як золоті пома ранчі!

Ось підійшла група дівчаток із „Калини" скромна, стрункa, з великими сірими очима — Оксана, смілива,показна балерина — Мартуся замріяна, лірична декляматорка — Соня ...

— Де ж ви були? Певно, ходили десь із кавалерами на каву?

— Та нема з ким, — почулась типова для дівчат відповідь.

— Як нема?! — почала я їм перераховувати молодих хлопців.

— А, той замолодий, а той застарий, а той філософією „Йоґі" захоплюється ... А американців не хочемо. Вони такі поверхові ...

Одвічна історія: хлопці плачуть, що нема дівчат, дівчатам бракує хлопців. Так вони скрізь одні одних шукають і таки знаходять. Але і в цім відчувається прив'язаність української молоді до свого: приємно чути чисту, виплекану українську мову молоді, бо нею вони говорять із батьками та між собою. „Яблуко від яблуні далеко не відкотиться", — каже приказка. Та вже ж на таких яблунях, як родини Романюків, Сіяків, Вусиків, Березовських хіба могло б вродити недобре яблуко?!

Підходять все нові, щойно придбані знайомі. А ось одна огрядна, повновида пані, напівросійською мовою мені зауважує:

— Ви дуже хорошо говорите про український патріотизм. З вас щось виросте. (Невже ще нічого не виросло? — думала я). Читайте Гоголя, Ґете, Шекспіра, — радила вона.

Я пообіцяла, що буду.

Підходить ще один присутній, хвалить мене вже зовсім по-російськи. Стримуючи бажання завестись з ним за мову, дякую і відходжу до д-ра Вусика:

— Що це за одні?

— А це до нас литовці заходять. Як уміють, так і піють.

Підходить у синій сукні власниця найсиніших у світі очей — пані Зоня Сіяк. Підходить „хуторянин", письменник-інженер П. Балей, з ним же і його „яблучко" — здібний і вродливий син. Підходить пара „земляків" із німецького табору. Де то не доводиться людям знов зустрітися! Ці милі, дружні, українські обличчя — таки найкраще з моїх вражінь під час короткої, але незабутньої подорожі по Каліфорнії.

Леся Зюбрак

Нестор Ріпецький

Я - Українка

Мистецтво взагалі смішна штука. А українське мистецтво — найсмішніше з усіх. Насувається питання: чому? А тому, що відколи світ світом, від тоді правдиві мистці вмирали з голоду, гинули на вулицях чужих їм міст (композитор Якименко і всі такі, їм же число — легіон), пропадали в болоті байдужности, або ще гірше — в полум'ї призирства нікчемних сучасників спалювались на попіл. Жреці мистецтва можуть зацитувати нам безсмертного Джіякомо Пуччіні, що мовляв: „Мистецтво — це хвороба окремого роду", або посміхаючись, німецького письменника дев'ятнадцятого століття Й. Ріхтера, „мистецтво це не хліб, а саме вино життя".

Проте, якби воно там не було, хліб воно, чи вино, чи таки справжній самогон, але мистецтво річ цікава і не менш небезпечна від найгострішого алькоголю.

Ним можна впитись.

Воно може ввійти в наліг.

Раз увійшовши в кров, воно має право стати невидужною недугою ...

І вірте мені, треба бачити знамениту Лесю Зюбрак, двократну першунку „співучих зірок завтрішнього дня" в англійській і французькій телевізії, щоб переконатися, що на цьому світі єсть дві непереможні речі: мистецтво (про нього автор цих рядків мало що знає) й совершенне українство (про що автор цих рядків бодай дещо знає).

Леся — у третьому поколінні рожденка Канади.

Її славний дід приїхав до Канади ..., Господь знає, скільки років тому.

Її батько й мати народилися вже в Канаді.

І вона в Канаді народилась.

Але вона говорить українською мовою не гірше від її власного діда, і вірте мені, не гірше від кожного з нас.

Та що головне: для неї українське народнє мистецтво —це вершок всілякого взагалі мистецтва, і вона, ось — так уявіть собі — сидить напроти мене і вас, глядить нам прямо увічі і каже:

— Я хотіла б, щоб у нашій „Рапсодії" я могла якнайчастіше встромити українську пісню, український танець, бодай якусь частину української культури ...

Ми питаємось:

— Так чому ж не робите цього?

Дві волошки розхиляються і тремтять, відхилені таки дуже довго:

— А чому ж українці не вимагають цього?

На жаль, Леся ставить питання, що ми не вміємо на нього відповісти.

Леся Зюбрак, передова канадійська співачка із золотою кар'єрою перед собою, одного дня зрікається тієї кар'єри: бо є важливіші речі. Є речі, що їх ніхто не може зробити. Вона може. Сталося так, що вона походить із того самого містечка, звідки вийшов і прем'єр сьогоднішньої Канади. Вона не жаліє труду, ні часу. Вона вкінці добивається того, що канадська телевізійна сітка розпочинає велику серію інтер-етнічних теле-передач. Тільки славній Лесі треба завдячувати, що перша передача домінована українцями.

Леся, змучена, вичерпана кількатижневими пробами, кількатижневою тяжкою працею, каже тихим голосом:

— А все таки ми українці започаткували і зайняли повністю першу програму.

А дивлячись на свого найближчого співробітника Івана Романова, Леся додає:

— Бо ми українці.

І чотири тижні опісля, коли ми сиділи в тихому кутку поза кулісами, і я дивився на змучене личко Лесі, вона сказала:

— Цікаво, що ми дістали майже дві тисячі листів від англійців і майже тисячу від інших національностей, що захоплювались українським танцем й українською піснею, але від українців тільки десять.

Я потакую: цікаво.

Цікаво і . . . незрозуміло.

Відтак я мовчу.

А Леся каже:

— Може тому, що всі знають, що я також українка . . .

Я дивлюся на хвилі золотого волосся, дивлюся просто в глибокі, бездонні розхвильовані очі і мислю:

— Який великий мій нарід! Із усіма своїми блудами, із усіма своїми вадами, проте який прекрасний він, той український нарід!

УВАГА! РАДІОСЛУХАЧІ м. ЧІКАҐО УВАГА!

Слухайте на радіовисильні ВОПА на хвилях 1490 або Ф. М. 102,3 радіопересилання

Щодня від понеділка до п,ятниці рано 7-7.30
Диктори: З. Голубець, Р. Дубляниця, В. Іващук і Р. Турянська.

Субота: 7-8 вечора — В. Іващук і Р. Турянська

У програмах «Голосу України»: політичні новинки й коментарі; вісті з українського культурного й господарського життя; спортові передачі, комунікати і повідомлення товариств, літературно-музичні передачі; музика поважного й легкого жанру; оголошення купців і підприємців.

ПОПУЛЯРНА РАДІОПЕРЕДАЧА
В ЧІКАҐО
п. н. « ГОЛОС СВОБОДИ »

EV 4- 5348 Л. і С. САМБІРСЬКІ 2243 W. THOMAS STR.

2 рази в тижні: — П'ЯТНИЦЯ — СУБОТА — Год. 6:30 вечора

WHFC 1450 — FM 97,9

ПОДАЄ :

Міжнародний політичний огляд і коментарі, вісті з України, новини з українського громадського життя, передачі для дітей і молоді, літературно - музичні авдиції, гумореси, спортову радіохвилину, передачі про Україну англійською мовою, виступи представників Товариств, календар імпрез, інтерв'ю, оголошення купців і промисловців та інші цікаві новини.

С. Самбірський виробляє забезпечення на доми, меблі життя і т.п.

ЗМІСТ „ОВИДУ“ за 1958 рік

ЛІТЕРАТУРА І МИСТЕЦТВО

Поезія

Українські автори

Дубина В. — Зима, ч. ст. 20.
Курпіта Т. — Чорні Хризантеми, ч. 4, ст. 7.
" Із циклу „Полудне“, ч. 6, ст. 8.
Рильський М. — ***, ч. 1, ст. 7.
Ситник М. — Із книги „Цвіт папороті“,ч.6,ст.8.
" ***, ч. 7, 19 і Ніч, ст. 26.
Черінь Г. — Левам, ч. 4, ст. 26.
" Лист із України, ч. 5, ст. 19.

Чужі автори

Елізабет Баррет-Бравнінґ (переклад М. Ореста) — ***, ч. 5, ст. 10.
Роберт Геррік (переклад М. Ореста) — До лук, ч. 5, ст. 10.
Крістіна Росетті (переклад М. Ореста) — ***, ч. 5, ст. 10.

Проза

Галан А. — З води на міст, ч. 6, ст. 13.
Гуменна Д. — Хто тут нормальний, ч. 9, ст. 16.
Драгоманова О. — Ранок у Тигре, ч. 2, ст. 17.
Лисяк О. — Справа з Джансоном, ч. 7. ст. 24.
Млаковий М. та Звичайна О. — У золотих кайданах, ч. 8, ст. 11.
Острукова Я. — Леґенда старого двору, ч. 3, ст. 13.
" Блаженні страждущі, ч. 4, ст. 5.
Парфанович С. — У кришталевій клітці, ч. 5, ст. 14.
Решетило О. — Кар'єра, ч. 1. ст. 13.
Сацюк О. — Феб помстився, ч. 1, ст. 7.
Стаховський Л. — Черепаха, ч. 7, ст. 16; ч. 8, ст. 22; ч. 9, ст. 20.

СТАТТІ З ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКОЮ ТЕМАТИКОЮ І РЕЦЕНЗІЇ

Андрусяк М. — Минуле й сучасне над Прутом, ч. 3, ст. 16.
Бабій О. — „Русалка Дністрова“, ч. 6, ст. 9.
Витвицький В. — Слова і дійсність, ч. 8, ст. 19.
Дорошенко В. — Науковий Збірник УВВ, ч. 7. ст. 27.
Залеський О. — Артуро Тосканіні, ч. 3, ст. 11.
Кіндзерявий-Пастухів С. — На шляху до великої літератури, ч. 2, ст. 22.
Копач О. — Наталена Королева, ч. 6, ст. 21.
Лагодинська-Залеська Г. — Володимир Грудин, ч. 1, ст. 9.
" Зиновій Лисько, ч. 7, ст. 21.
" Василь Безкоровайний, ч. 9, ст.18.
Лев В. — Я. Рудницький; Матеріяли до українсько - канадійської фольклористики й діялектології, ч. 4, ст. 20
Лобачевський А. — Цінне культурне надбання, ч. 5, ст. 25.
Маланюк Є. — Слово в десятиліття, ч. 8, ст.25.
Несторович В. — З культурної хроніки УРСР (огляди в різних числах).
Овчаренко М. — Новий роман І. Багряного, ч. 6, ст. 25.
Паклен Р. — Серед книжок (огляди в різних числах).
Р. В. — З давноминулих днів, ч. 2, ст. 13.
Радзикевич В. — „Квітчаста країна мрій“ Франка, ч. 1, ст. 10.
Сварог В. — Потреби й недуги нашої літератури, ч. 5, ст. 20.
Семчишин М. — Є. Маланюк; Нариси історії нашої культури, ч. 1, ст. 17.
Стаховський Л. — Франсуа Саґан; „Вітай смутку“, ч. 1, ст. 15.
Турянська Р. — Вишивала я всю нічку, ч. 6, ст. 25.
Франко-Ключко А. — Замилування великого поета, ч. 4, ст. 21.
Черінь Г. — Щасливої дороги, ч. 8, ст. 17.

НАУКА, ПОЛІТИКА, ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ, РЕПОРТАЖІ та ін.

Бойко Ю. — Криза теорії національного питання в СССР, ч. 3, ст. 3.
Буженко В. — У Фіренце (Фльоренції), ч. 6, ст. 31.
Вітошинська Л. — На Монматрі, ч. 6, ст. 33.
Витанович І. — Хай вічна буде їм пам'ять, ч. 5, ст. 29.
Галан А. — Відзначена молодість, ч. 4, ст. 19.
Голоцван І. — Мрії, що здійснюються, ч.7,ст.9.
Г. І. — Інтернаціональний геофізичний рік, ч. 8, ст. 13.
Денисюк М. — Наше чергове досягнення, ч.2, ст. 25.
" Ярослав Стецько Голова АБН, ч. 5, ст.4.
" Д-р Сас-Яворський гостем „Овиду“ ч. 6, ст. 4.
" Відвідини в Осипа Андруха, ч. 7, ст. 4.
" Поза редакцією „Овиду“ (репортажі в чч. 7, 8 і 9).

дм — Українська незалежна наука в дії, ч.7, ст. 5.
Залеський О. — Листопадовий спогад, ч.8,ст.8.
Івасиків З. — Загадки (окремі сторінки в різних числах).
І. О. — Сотник лікар д-р Зак, ч. 4, ст. 19.
Каменецький І. — Перспективи майбутньої заграничної політики України, ч. 2, ст. 3.
Кедрин І. — Військо, комбатанти й ідеологія, ч. 2, ст. 9.
" Майбутність української громади в ЗДА, ч. 5, ст. 5.
Комарницький О. — Фінекс в Арізоні, ч.3,ст.23
Красник І. — Спорт (окрема сторінка в різних числах).
Крохмалюк Р. — Опанування міжплянетних просторів, ч. 5, ст. 17.
Левицька Д. — Нова градуація „кум ляуде", ч. 6, ст. 30.
Маркусь В. — У першу річницю смерти М. Глобенка-Оглоблина, ч. 5. ст. 11.
Мовчан Ю. — Медицина через десять років, ч. 2, ст. 19.
О. Л. — Українець керує фінансами Пенсельвенії, ч. 7, ст. 7.
Орелецький Р. — Голова незалежної Асоціяції Совєтознавців в Америці, ч. 3, ст. 9.
Островерха М. — З циклю: Фраґменти, ч. 7, ст. 23.
Паклен Р. — На шляху до розцвіту чи дегенерації, ч. 4, ст. 13.
Пеленський Я. З. — Про членство УРСР в ОН національний інтерес і політику еміґрації, ч. 3, ст. 19.
" Речник української самостійности. ч. 4, ст. 3.
" Самостійність і соборність, ч. 1. ст.3.
Ріпецький Н. — Я — українка, ч. 9, ст. 27.
Риндик Ст. — „Неорадянофільство" і „реалітети", ч. 4., ст. 11.
Рудницький Яр. — Українське Шекспірівське Товариство, ч. 6, ст. 20.
" У Люрді має український прапор, ч. 3, ст. 7.
Смаль-Стоцький Р. — Світогляд наших хліборобів, ч. 4, ст. 8.
Турянський Р. — Під чужими прапорами (репортажі з морських подорожей), ч. 7, ст. 20; ч. 8, ст. 14, ч. 9, ст. 18.
О. — Українські мости в Америці, ч. 6, ст. 16.
Фещенко - Чопівський М. — Рибальство як спорт і його типи, ч. 7, ст. 35.
" Дещо з рибальства, ч. 3, ст. 29.
Черінь Г. — Українець Яворський і американська історія, ч. 2, ст. 7.
" Каліфорнія, ч. 9, ст. 24.
Шандор В. — У двадцятиліття віденського арбітражу, ч. 9, ст. 5.
Шрамченко Св. (†) — Піднесення українського прапору на ескадр. міненосці „Завидний", ч. 7, ст. 14.
Яворський-Сас Я. — Оборона правди, ч.6,ст.5.

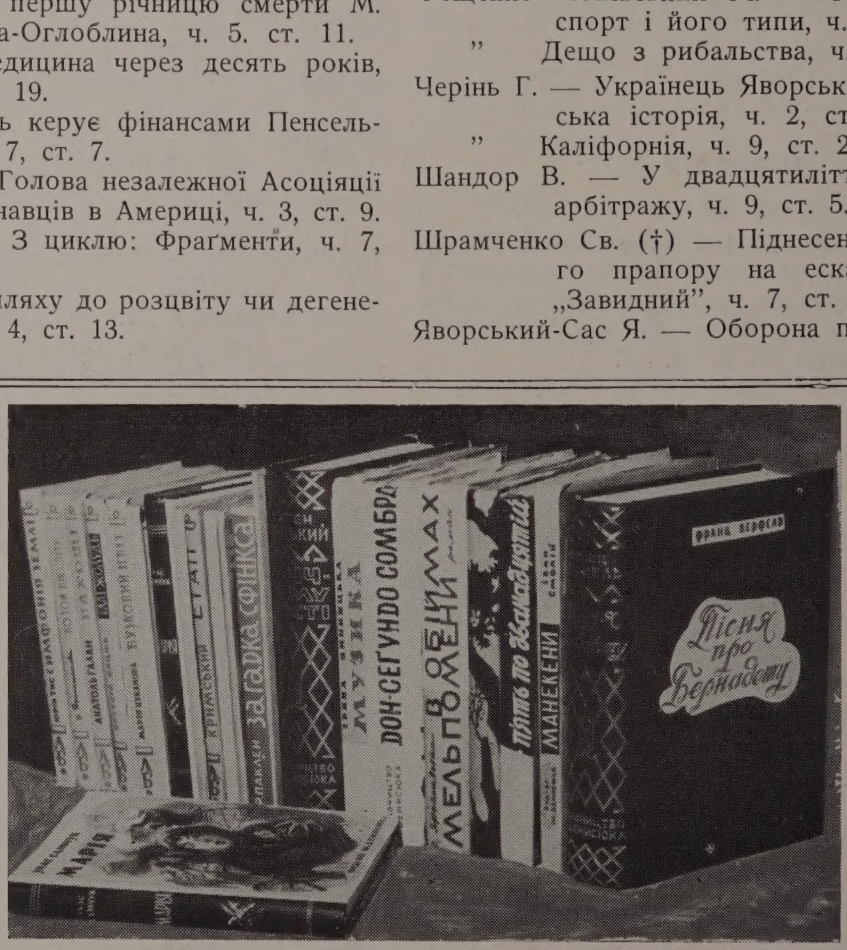

ЗАМІСТЬ $ 38.90 ЛИШЕ ЗА $ 33.90

на сплати по одному долярові тижнево можете придбати тепер

комплет видань Видавництва М. Денисюка

22 дотепер видані книжки в твердій оправі з позолоченням

Небуденна поява на книжковому ринку —

цінні твори з В-ва «Дніпрова Хвиля»

УКРАЇНА В БОРОТЬБІ ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ

автор Лев Шанковський

(Нариси з історії визволь. змагань 1917-20)

Окремі нариси подають точні відомості про організацію української армії, критичний огляд деяких операцій з точки зору політики та стратегії, а також матеріяли мемуарного характеру. У книзі зроблено теж спробу аналізи причин наших неуспіхів у І Визвольних Змаганнях і подано вичерпну бібліографію та докладні тематичні показники змісту.

В книзі вміщено 30 світлин наших визначних політиків і полководців того часу.

Книга має 320 стор. друку, ціна $2.20.

В ЛІСАХ ПІД ВЯЗЬМОЮ

автор Дмитро Чуб

Це спогади українця з червоної армії про большевицький фронт у другій світовій війні. Праця написана у формі репортажу, читається легко й із захопленням.

Сторін друку 108, ціна $0.80.

Замовлення слати до В-ва «Дніпрова Хвиля» на адресу:

Verlag „Dniprowa Chwyla"
Munich 37, Postfach 35 — Germany

або до В-ва М. Денисюка на адресу:
OVYD — 2228 W. Chicago Ave — Chicago 22, Ill.

НОВІ ПЛАТІВКИ «ЛОНҐ — ПЛЕЙ»

ВИДАВНИЦТВА «ХВИЛІ ДНІСТРА»

Дві нові платівки «лонґ-плей»: УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ у виконанні ІРИ МАЛАНЮК при співучасти Церковного Хору св. Варвари й симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина і УКРАЇНСЬКІ ЦЕРКОВНІ ПІСНІ також у виконанні Хору св. Варвари й симфонічної оркестри у Відні під управою комп. А. Гнатишина.

Ціна по $4.95 за платівку

Висилаємо також поштою

«CHWYLI DNISTRA» 2391 West 11th Street, Cleveland 13, Ohio

Український кооперативний рух уважає за добре все те, що скріплює націю, як самостійну етнічну цілість серед других народів.

ФЕДЕРАЛЬНА КРЕДИТОВА КООПЕРАТИВА

„САМОПОМІЧ“

2351 W. CHICAGO AVE CHICAGO 22, ILLINOIS.
Телефон: HU.9-0520

ПРИЙМАЄ ВКЛАДКИ Й ДАЄ ПОЗИЧКИ

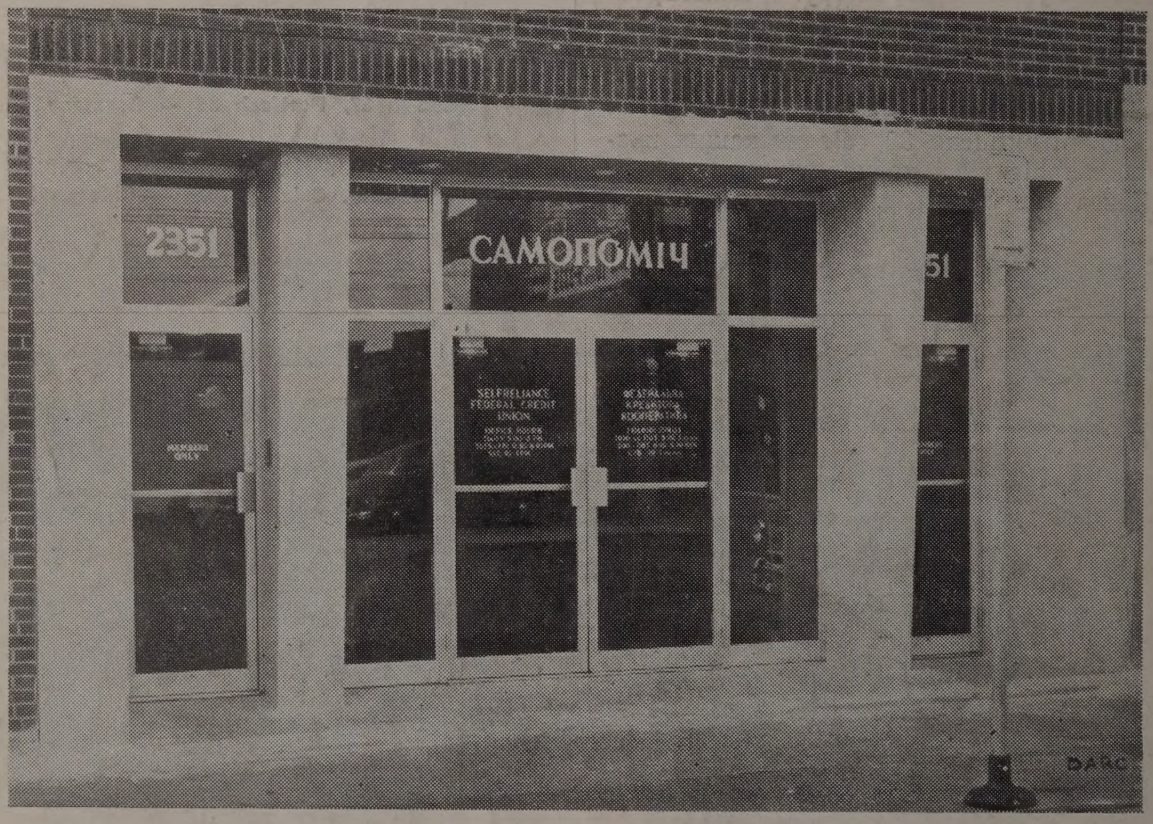

ГОДИНИ ПРАЦІ: Кожного дня (крім неділі) від понеділка до п'ятниці від години 9-ої до 2-ої, в суботу від 10-ої до 1-ої, крім цього, у ВІВТОРОК і П'ЯТНИЦЮ від години 6.30 до 8.30 увечорі.

Розвій свій завдячує в першу чергу великому довір'ю Української Громади, що його здобула собі завдяки солідній і фаховій обслузі.

Кооператива виплатила за 1956 р. 3½% дивіденди.

Кожне ощадностеве конто забезпечене до висоти $10.000 in Credit Union Share Guaranty Corp.
Позички забезпечені до висоти $10.000 in Credit Union National Association

Кооператиза виплатила за 1957 р. 31/2 дивіденди.

ВСІ РОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕНЬ

на авта, доми, меблі, домашнє устаткування, від заразливих і звичайних недуг, нещасливих випадків і т. п. Помагаючи собі помагаєте рівночасно Українській Громаді.